

Рауф Парфи

ҚАЙТИШ

Лирика

Тошкент
Ғафур Ғулом номидаги
Адабиёт ва санъат нашриёти
1981

Уз
П 22

Парфи, Рауф.
Қайтиш: Лирика.— Т.: Адабиёт ва санъат наш-
риёти, 1981.—192 б.

«Қайтиш» китоби таниқли шоир Рауф Парфининг йигирма
йиллик ижодидан саралаб олинган шеърлардан, шунингдек,
янги шеърлари, сонетларидан жамланди.

Парфи Рауф. Возвращение. Лирика.

Уз2

П $\frac{70403-55}{M 352 (06)-81}$ 71—81 4702057020

* * *

Қундуз ўйга чўмар, тун яқин,
Осмон янглиғ оқшом шарпаси —
Олис уфқ четида ёрқин
Кўкнинг қизил шоҳи пардаси.

Кечки қуёш турмаклар сочин,
Жозибали бўлар эртага!
Ана, кўк ҳам маржонлар сочни,
Қенгликларнинг мовий эртаги.

Далаларда эсар шаббода,
Нозик эгилади чучмома,
Яшил ялпиз баргидан шода,
Шода шудринг жимгина томар.

Жозибали бўлар эртага,
Севги фасли асл ва бедоғ.
Қумуш ҳаволарга ўранган
Гўзаллиги билан яшнар тоғ...

1957

РОНДО

Бу хафа кеча кечар,
Қувгай уни офтоб.
Бу кеча пардек учар,
Қўйнида мажҳул сароб.

Бу хафа кеча кечар,
Кечар кўнгилдан алам.
Ул ўзи заҳар ичар —
Аламсиз қолгай олам.

Бу хафа кеча кечар,
Кечар ғафлат уйқудан...
Уйқу билмаган кеча
Порлар яна туйғудан.

Бу човук кеча кечар.

1961

* * *

Талпинади, шундай кулади —
Кўм-кўк ўрмон ва тиниқ дарё.
Дарё узра ой ҳам қулади
Ер ҳуснига бўлиб маҳлиё.

Талпинади яшил далалар —
Совутади асов отини.
Қуёш ширин ўйларга толар,
Бугун ёзар гул ижодини.

Совуқ юракларга ўт қалаб,
Ўзи бериб ўзига баҳо,
Мангуликнинг нағмаси ила
Талпинади ўлкада баҳор.

1962

* * *

Гунчалар пуштиранг ва заъфар
Зангори япроқлар шаҳрида.
Гунчалар орзумдек ҳар сафар,
Гунчалар қалбимнинг бағрида...

Қалбимнинг бағрида бир жаҳон,
Фаройиб эртақлар айтади.
Мен қайтиб келмасман ҳеч қачон,
Гунчалар, албатта, қайтади.

1962

***

Кўп оғир кўринар ухлашинг,
Бугун... сенга тушганди ишим.
Фақат сенинг... йиғлашинг яхши,
Яхши эди сенинг йиғлашинг.
Нечун жимсан бугун фаввора?

Дунёда йўқ эди ўхшашинг,
Гўё тиниқ, тоза гул эдинг.
Кўз ёшларинг тинган. Кул энди!..
Яхши эди сенинг йиғлашинг..
Нечун жимсан, ахир, фаввора?..

1962

* * *

Янги тонг.
Тонгда эриб кетди
Кеча.
Уйқусини қувиб кўчанинг
Автолар шовқин солиб кечар.

Дунё сўрармидим сендан,
Дўстим, шу дақиқа.
Шунчаки, тонг нафаси янглиф
Табассуминг керак
Фақат.

1962

ИСИҚАВА ТАКУБОКУ¹ ХОТИРАСИГА

Ҳасратимнинг
Суюқ тошларидан
Дахма қурмоқчиман
Ўзимга.
Ичида ўз жасадим бўлсин.

1962

---

¹ XX аср япон классик шоғри.

* * *

Хайрлашдик... Уйнар капалак...
Биз асир бўлмадик лаҳзага.
Хайрлашдик бесўз, беюрак,
Бу боғ, бу гул келди ларзага.

Шабнамнинг соф қадаҳи синди...
Кулимизни совурди фалак —
Сен мендан айрилдинг, мен сендан,
Ўйин тушар рангин капалак.

Уйнар, ўйнар, ўйнар капалак.
Бир лаҳзанинг фармони қолди.
Хайрлашдик. Бесўз. Беюрак.
Буюк севги армони қолди...

Қандай гўзал, рангин капалак...

1962

* * *

Харита
Кўзларимга нур сингари сингиб кетар
Юрагимнинг сурати — харита
Етар

Мен ҳали кўрмаган ороллар
Мен ҳали билмаган ерлар денгизлар
Қонларимда ором олар
Қонларимни бузар

Бунда кўринмайдир бир чайла
Унда бақираётган бир одам
Қалқир қалқир ҳар бир ҳужайра
Кўзимга сачраган ярадан

Шу парча қоғозни босиб
Қим қалбимни гижимлаб отар
Харита — нафасим
Кўзимнинг иссиғи — харита

1962

* * *

Оғушига олар кундузни
Кундуз каби бу ёруғ кеча..
Кечаларнинг кечалик ёди
Аста тонгнинг майдан ичар.
Қузатиб қўй тунлар ёдини...

1963

* * *

Саболарда ўйнайди наво,
Ариқларда сув оқади шан,
Оҳангларга тўлибдир ҳаво,
Бенавосан нечун ёлғиз сан?

Кузги боғлар шивирлашар жим,
Кузги боғлар куйчи заъфарон.
Шундай куйлармикан юрагим,
Қўлларингни қўйгил, меҳрибон?

Бенавосан нечун, дилбарим,
Ҳаёт сени этмасми мафтун,
Мафтун этмайдими гул барги,
Мафтун этмайдими шеърин тун?

Қара, қандай порлоқ эрур кўк,
Тингла, қўшиқ айтар юлдузлар,
Бу — ой тўккан шуъла эмас, йўқ,
Бу — навога айланган сўзлар.

Уфқларда ёниқ афсона —
Олгин Эркин Воҳид шеърларин.
Ойдин йўллар қўшиғин, мана,
Йўллар ўзи айтар, дилбарим.

Саболарда ўйнайди наво,
Ариқларда сув оқади шан.
Оҳангларга тўлибдир ҳаво,
Бенавосан нечун ёлғиз сан?

1963

* * *

Ёз кечаси. Осмон — фалакда
Қундузнинг китоби ўқилди.
Тарс ёрилди қовун палакда,
Олтин шафтолилар тўкилди.

Далаларда мудрайди уйқу,
Дала ётар кутиб қуёшни.
Ариқларда доим уйғоқ сув
Полизларга кетади шошиб.

Ёз шаънига қўшиқ тўқилар —
Чигирткалар чириллар чунон.
Ёмғир ёғар, гўё ёғилар
Иссиқ тупроқ устига маржон.

Ёз ёмғири илиқдир бирам,
Шитир-шитир унинг қўшиғи.
Бир ширин ҳид таралар ердан
Ва юракка кетар қўшилиб...

1963

* * *

Дилгир мусиқа оқарди,
У пайт сўзсиз ва паришон
Бир-биримизга боқардик:
Сени алдамайман... ишон...
Дилгир мусиқа оқарди.

У пайт кўзинг эди — маъно,
Сохта туюларди сўзлар,
Орзуларим каби наво —
Сенинг каби мислсиз гўзал,
У пайт кўзинг эди — маъно.

Оқшом, шаббода ва ёмғир,
Сен ёнимда, сен... ёнимда...
Аста тўхтар бу куй оғир.
Куй бўлиб қолдинг ёдимда:
Оқшом, шаббода ва ёмғир.

1963

* * *

Япроқларда шамол ўйнар,
Сув мавжида ўйнар шамол.
Сарин шамол нима сўйлар,
Юрагида қандай хаёл?

Деразамни чертади у,
Тиқирлатар эшигимни,
Ором билмас, билмас уйқу,
Уйғотади келиб мени.

Сочларимга қўнар шамол,
Шамол қўнар кўзларимга.
Қўшиқ, эртак айтиб хушқол
Сўнгра қайтар изларига.

Хайр шамол, хайр шамол,
Ўйнаб-ўйнаб келгин яна.
Менга атаб бир қўшиқ ол,
Олгин яна бир афсона.

1963

* * *

Ёмғир ҳам тинмади узун кун,
Увушган новдалар синдилар.
Ёмғир ҳам тинмади узун кун,
Барглари жон узиб тиндилар.

Дераза ортидан бир жувон
Қарайди, уфқ ҳам қорайди.
Дераза ортидан бир жувон
Энтикиб кўкларга қарайди.

Самонинг кўксига қоқилса,
Шамолга чиқсайди отилиб.
Майлига, ёмғирдек йиқилса,
Шамолга чиқсайди отилиб.

Бағрига олар-ку бўронлар,
Илмсиз ҳасратни ҳайдарлар.
Бир имкон шартини айтарлар,
Бағрига олар-ку бўронлар.

Ёмғир ҳам тинмади узун кун,

1963

* * *

Бир қушча деразам ёнида
Утирар паришон ва ғариб.
Йиғлайди, кўзлари ёнади,
Кўзлари иккита марварид.

Бир ажиб навога ўхшайди,
Шоирга ўхшайди бир ҳассос,
Мискин саз чалмоққа у шайдир,
Дардига бордир-ку бир асос.

Мен унга қарайман оҳиста,
Мен қушча ҳолига йиғлайман.
Билмайман ва лекин не истар,
Билмайман, ҳеч қачон, билмайман...

1963

БОҒЧАСАРОЙ ФОНТАНИ

Ғамли фонтан, ҳали йиғлайсан,
Ҳасратларда бўлмайсан адо.
Эҳтимол, кимнидир йўқлайсан,
Кимлардандир бўлгансан жудо.

Неча-неча малак қошингда
Тўкиб солган қонли ёшини.
Сен йиғлайсан балки ўшандан,
Ғамли фонтан, эгиб бошингни.

Кўнгил учун ахир кулмайсан,
Сен ҳамон йиғлайсан бечора,
Кўрганингни айта билмайсан,
Бир гап айта олсайдинг зора...

Қаҳрли, бешафқат гаройлар...
Ўзинг гувоҳ, кўз ёшинг гувоҳ,
Кечди аср, йиллар ва ойлар,
Нелар кечди бошингдан, э воҳ.

Ғамли фонтан, ҳамон йиғлайсан,
Ҳасратларда бўлмайсан адо.
Эҳтимол, кимнидир йўқлайсан,
Кимлардандир кутасан садо.

1963

* * *

Кулранг булут кезинади жим,
Кулранг булут ўхшар уйқуга.
Кулранг булут бошлайди ҳужум,
Бақириб шивирлар руҳимга.

Нафаслари қисилиб гўё
Қалдирғочлар учар ер бўйлаб.
Ғамгин-ғамгин кўринар дунё —
Ўйларини қийнайди ўйлаб.

Кулранг булут қулади охир,
Парчаланди шу муаллақ кўл.
Ғир-ғир шамол, ғир-ғир ёмғир,
Суратимни чизиб берар йўл.

Қалқиб-қалқиб қўяди қараб
Табассумлар ёзилган тупроқ.
Чапак чалиб сочини тараб
Бош ювади бир ҳовуч япроқ.

Яна булут кезмоқда сарсон,
Таъқиб этиб борар изимдан.
Нафасларга тўла бу осмон
Узилмайдир асло кўзимдан.

1963

ОЙДИНЛИК

Кундай ёруғ, тундай қора
экан кўзларинг.

У. Носир

I

Ой сузади. Музлаган кеча.
Қор уфурар.
Тумонатда бир юлдуз мунча
Ғамгин турар...

Ғуж-ғуж юлдуз, ой холлий
Боқасанми?
Ишқ' дарёси оқар хаёлий,
Оқасанми?

Нима келди шу дам ўйингга...
Ким у. Айт, ким,
Бечора ошиғинг йўлингга
Зорми, айтгин?

Ой сузади. Музлаган кеча.
Қор уфурар.
Тумонатда бир юлдуз мунча
Ғамгин турар.

II

Майли оқшом, майли қор,
Ой ёруғида
Сен порладинг гўзалим
Севги — руҳимда.

Қим яширди, ёлғизим,
Тунни кўзингга,
Қор сингари мусаффо
Нурни юзингга?

Олисда ял-ял ёнган,
Нима экан ул?
Юргин ўша томонга
Эй, гўзал сурур.

Майли оқшом, майли қор,
Ой ёруғида
Сен порладинг, гўзалим,
Севги — руҳимда.

1963

ОҲАНГ

Сени оҳанг, эй ғамли оҳанг,
Танимасдим, билмасдим олдин.
Томиримда хун талашур жанг,
Шунча ғамни қаердан олдинг?

Билмасмидим, ёруғ дунёда
Шунча алам, шунча изтироб.
Қайғуларда туйғулар ёнди,
Заҳарми симирди хотирот?!

Емғир гўё дийда ёшидан,
Нечун яраланди тушунча?
Аламларга тимсол ўхшайди
Тонг чоғида очилган ғунча.

Дилгир-дилгир юлдузлар ёнар,
Ой ўзини отади ҳозир.
Менинг ўйчан, меҳрибон онам —
Ер шаридан олинган тасвир.

Йўқ, сен оҳанг эмассан, ёлғон.
Сен қалбимда эшилган нидо.
Сен ҳам менга ўхшаган инсон,
Сен ҳам дунё, шу ёруғ дунё!

1963

* * *

Деразамга урилади қор,
Жаранглайди жарангсиз кумуш.
Деразамга урилади қор,
Қор сингари оппоқ бўлди туш.

Бир ажойиб қор ёғар бу кеч,
Учиб тушар менинг ёнимга...
Мен-ку сени ўйламасман ҳеч,
Сен тушасан аммо ёдимга...

1963

***

Бир сўз бор
Беғубор тонг каби гўзал
Тонг чоғи очилган ғунча каби
Ғунчада шабнам каби мусаффо

Ширин туйғуларнинг
Ширин фарзанди
Осмон каби бепоён кўзлар севинчи янглиф
Бир сўз бор

Бир сўз бор
Ҳақиқат сўзидан ҳам юксак
Ҳақиқатнинг ўзидан ҳам юксак
Бир сўз бор

1963

дунёнинг энг ёруғ
дунёнинг энг қора кечаларига

Нозим Нозим
Кетди Нозим
Қолди Нозим садоси
Садонинг акс садоси
Акс садонинг акс садоси

Садога ўралашиб борар тобора
Бу дунё
Садо кенгликлари теран боқар менга
Нозим Ҳикмат кўзлари ила.

1963

* * *

Айланиб тушар қор йўлимга...
Қўлингни қўйгил ёр, қўлимга.

Сен қолдинг муҳр каби лабимда.
Сен — бир дард асабий, қалбимда.

Кўзимга беркитай ва лекин
Ёшдай оқиб кетма, севгилим.

1963

* * *

Бу кун менинг юрагим бўм-бўш,
На нидоси, на-да тилаги.
Ҳеч бир нарса жалб этмас уни,
Бу кун бўм-бўш менинг юрагим.

Ҳолбуки мен оҳанг истардим,
Муסיқа эди-ку ҳар япроқ,
Шеър ҳажрида ёнардим кеча,
Бу кун бирор қофия ҳам йўқ.

Шундайин, сўррайган, бемаъно,
Юлдузларнинг нури санчилар,
Қандай эди, эсламоқ маҳол,
Афсоналар айтган кечалар.

Бу кун менинг юрагим бўм-бўш...

1964

***

Нигоҳинг кўринур, кўзларинг...
Эримасин ерда ётган қор.
Қор устида сенинг изларинг,
Қор остида мудраган баҳор.

Чаман-чаман очилгай гуллар,
Баҳор қўшиқ айтармиш қорга.
Қўшиқ айтиб дарё шовуллар
Таъзим ила гўзал баҳорга...

Порлаб турар баҳор — кўзларинг,
Баҳор юзларингда барқарор.
Учмасин ҳеч сенинг изларинг...
Иўқса, нечун менга бу баҳор?!

1964

***

Аммо кун ботмоқда, кун бот-
моқда, ахир...

А с қ а д М у х т о р

Бу кун кечди. Қуюлди оқшом.
Мен ҳақимни олурман тундан.
Тун — ажойиб фикрга ўхшар.
Хотиралар қолмишдир кундан.

Кун айланди, менинг бошимда
Одамларнинг фикри айланди.
Кўрганларим ичу тошимда
Ҳукм-фармонимга бойланди.

Ҳеч ким мени хафа қилмади,
Ҳеч ким хурсанд қилмади мени.
Юрагимни кимдир билмади,
Кимдир кўтармади кўнглимни...

Бу кун кечди. Бир ҳасрат қолди.
Бир қувончим қолди орқада.
Кўз ўнгимдан бу кун йўқолди,
Қуёш кетди уни орқалаб.

Бу кун кечди тилини тишлаб,
На хурсандман, на хафа ундан.
Бу кун кечди. Қуюлди оқшом,
Мен ҳақимни олурман тундан.

1964

* * *

Оппоқ булут изғир саросар,
Оппоқ булут сокин осмонда.
Йўллар ошар ,манзиллар ошар,
Нелар бордир ўша томонда.

Шундай жимжит зангори осмон —
Заминларнинг нидоси бекор.
Оҳ, нақадар ахир бепоён
Сукунат деб аталган диёр.

Оппоқ булут изғиб юрар жим,
У ерлардан нелар излар ул!..
Бу чоқ осмон фикримга — ҳоким,
Доҳиёна сукунатга — қул...

1964

Ойи, ойи, айтиб беринг,
Борми менинг ҳам ўз йўлим?
— Ҳамма яхши йўллар сенинг,
— Энг яхшиси, сенинг, ўғлим.

— Ойи, недир баланд учган,
Нега менинг етмас қўлим?
— Ердан осмон узра кўчган,
Хаёлингдир сенинг, ўғлим.

Ойи, уруш нима, айтинг,
У нимадир номи — ўлим?
— Бўлса айтар эди отанг...
Уруш — бу йўқ нарса, ўғлим...

1964

* * *

Мана, чақмоқ чақди ногаҳон,
Зимистон тун чоки сўкилар.
Шундай яқин кўринар осмон,
Яшинлар ёғдуси тўкилар.

Ўт ичида поёнсиз жаҳон,
Не изларман оташлар ора?!
Чақмоқ чақиб, юпатар осмон:
Бунда сенсан ва мен бечора.

1964

* * *

Ёмғир ёғар, шиғалаб ёғар,
Томчилар, томчилар сочимга.
Ёмғир ёғар, шиғалаб ёғар
Ҳам қайғумга, ҳам қувончимга.

Ёмғир ёғар, шиғалаб ёғар,
Мен унга очаман бағримни,
Ёмғир ёғар, шиғалаб ёғар,
Аста унутамаман ёмғирни.

Ёмғир ёғар, шиғалаб ёғар,
Ахир мени асир этар ул.
Ёмғир ёғар, шиғалаб ёғар,
Ёға бошлар қоғозга кўнгил.

1964

РАССОМ

Қорларига қоришди осмон,
Элай кетди нурли чангини,
Қайдан олсин бечора рассом
Бундай маъюс севинч рангини.
Уни излар, тополмас, гаранг,
Ўтга қўнган қор каби беҳол...
Кўзларида турар ўша ранг.
Осмонларга тикилар бекор...

1964

* * *

Йиллар, бераҳм йиллар,
Шошасиз қайга,
Ширин-ширин бу тиллар
Овози найга
Жўр бўлган кезлар.

Ёшлигим керак, йиллар,
Кўз нурим керак.
Начора қувиб елар
Йилларни бу юрак.
Хафақон диллар.

Қиш фаслидир қаҳратон,
Бошимда еллар..
Ёшлигимни бермайман,
Бераҳм йиллар,
Бераҳм йиллар.

1964

* * *

Мудрар ярим кеча уйқуда,
Булут сузар ва ойни ёпар.
Ойни ёпар, лекин беҳуда,
Яна бир он ўтмасдан ёнар.

Кеча олар уйқусида дам,
Кеча узра посбон — Чирой...
Сени кўргим келди жуда ҳам
Ажиб қўшиқ айтган чоғи Ой.

1964

***

Ҳасратлари дунёнинг кўпдир,
Лекин йўли бир: Қуёш сари.
Унинг бир дам ороми йўқдир,
У япроққа ўхшаган... сариқ.

Туман — тамаки тутунидек,
Гўёки Дунёнинг қайғуси.
Қуёш сари кетмакда чекиб
Дунё хаёл суриб уйқусиз.

1964

* * *

Тонг отмоқда. Тонг ўқлар отар.
Тонг отмоқда, қуёш — замбарак
Яраланган Ер шари ётар —
Бошларида яшил чамбарак.

Тонг отмоқда, мусаффо тонгга
Юрагини тутар одамлар.
Шу тонг учун келган жаҳонга
Ва шу тонг деб ўтар одамлар.

Тонг отмоқда...

1964

* * *

Ширин ухлар тонг чоғи гўдак
Ухлар гўдак ё тонг кўксида,
Ёки гўдак қучоғида тонг
Ухлар ширин, ғамгин, осуда...

1964

* * *

Она менинг ҳақим кўп
Мозийдан ҳозирдан ва келгусидан
Она менинг ҳақим кўп
Айниқса ўзимдан

Биринчи — ёнишлар
Иккинчи — ёнишлар
Учинчи
Йўл эса узун

Оҳ узун
Баъзан хафа кўринасан ўғлингдан
Ҳақимни
Тан олмайсан баъзан

Она менинг ҳақим кўп
Қуёшдан
Гуллардан
Ва сендан

1964

Шундандир

кўзларингда баъзан ёш

Ҳа дилларнинг доғи бор

Умрларнинг адоғи бор

бегумон

Аммо Хиросима даҳшати билан

Бир куни

Бир зумда

Оламдан ўтишимни истамайсан

Онажон

Мени бахтим деганинг

Менинг бахтим эканинг

Бироқ қийнар ташвиш

Бахтиёрлик каби жиддий иш

Сени хижолат этганим

Сени маломат этганим

дунёдан бош олиб кетганим

Майли ҳаммаси олдинда

Чекмаган заҳматим

Битмаган хатим

Олмаган нафасим олдинда

Ташвишимни оқларман

Бахтимни ардоқларман

Қайта туғилган

ўғилдай

1964

Орзуларинг сннгари гўзал
Ленин танидингми
Ана узатмоқда у
Ол азизим ол
Муқаддас Ватанингни
Сен бўлсанг ухлаб ётибсан
Уйғон! Тушундингми
Бас қил йигирма бир йилга
Чўзилган
Босириқ тушларингни!

1964

ИЗЛАР

Гўё қордаги излар
Уткинчи
Гўё қум устида
Товон кўлкаси

Биринчи из
Иккинчи из
Учинчи из
Ўнинчи

Бу яхши ким
Бу ёмон қайси
Излар
Абадият ҳақида сўзлар

Тошлардаги ёзувлар каби излар
Ёмонликни янчиб боради
Қуёшнинг ва ернинг
Ўз болалари

1964

У Нозимга ўхшайди
Ҳаммамизга ўхшайди у, ўртоқлар
Луис Моран кўзи каби ёрқин
Луис Моран қоши каби
қора
Бахти Луис Моран халқининг
Қитъалар
штатлар
иттифоқлар

Қалқинг
Қалқинг
Қалқинг

1964

ВАҚТ

Вақт ўтмоқда
Нонуштаси йўқ тушлиги йўқдир унинг
У давомли ҳаракат уйқусида
Вақт ўтмоқда

Сочларини юлар Вақт
Совуққон ўрнимиз устида
Деразани очинг
Шамоллар кирсин
Хонангиз нафасга тўлсин
Мусаффо нафасга
Утган вақтлар
                                бекор вақтлар
                                кўриниб турсин
  кўкрак қафасдан

Ватанликда ва Қуёшликда
Қурайлик
Қурайлик иморат
                                оловли
                                навқирон ёшликдан
Қани эй югуринг
Югурайлик
Эшиклардан бошларни ҳайданг
Тупроқ — Онамизни
                                кўзимизга олайлик

Томирларга Вақтни бойлашг —
Темирларга
Бойлайлик
Вақт ўтмоқда

1963

Кибернетика

Мия — қора қути

Қора қути — жаҳоннинг соябони

Бир нафасни бир зарбга тенглашдек

таҳлика —

қора қути

Фараз қилинг: қора қути — жаҳон

Жаҳоннинг ишлари

Осмонни томоша қилишдек аён

Биринчи: Қуёш нури

Иккинчи: Эркин-эркин учган қушлар,

Учинчи: Юлдузлар — ҳаётни имлаган

Тўртинчи: Фазоларда сайр этган инсон

Кўкка қараб эгасини топмай елган

Саргардон қора хатларни

кўрмоқ истамаймиз йўқ

Ажал юклаган темир қанотларни

кўрмоқ истамаймиз йўқ

Владимир Ленин

Кўзимизга ишонмасак —

Сўзимизга ишонмасак —

Ленинга ишонгаймиз

Ер шарининг эй одамлари

Ленинга топширайлик

Ингирманчи ва ундан кейинги
чексиз-чексиз асрларни

Қуёшда қовжираган дунё
Дунёда қуёшнинг тасвирлари
ва Ленин

Ҳар бир гўзалликда
Ҳар бир рангда қизилликда
яшилликда

Икки минг йиллик фалсафа мазмунида
Ленин

Ишчи пешона териси-ла
Келтирган масалликда
Уч миллиард онгли жонни

кўзлаган яхшиликда

Ҳали ҳеч нарсани тушунмаган
Гўдакнинг маъсум табассумида
Ленин

Кибернетика

Мия — қора қути

Қора қути — жаҳоннинг соябони

Бир нафасни бир зарбга тенглашдик

тахлика —

қора қути

Ишон кибернетика

Мия — бундай эмас

Бу атама эскирган бироқ

Бу атама тузатилган ўн еттинчи йилдаёқ

Кибернетика сен қора қути атаган жойда

Оқ фикр бор оқ

Бу — Ленин

1965

Чексиз-чексиз дақиқалардан иборатдир
Менинг чорак асрлик умрим
Бу қандай иморатдир
Бунёд этган қўлим

Гап бошқа устоз бошқа
Эй умрим ҳақимдир ахир бир соатнинг
ўзида бир мазмун
Нозимнинг дардлари каби узун
Ишончлари каби ғолиб яшашга

Эллик ёшлик бефарзанд кишининг
«Бир ўғлим бўлса эди»
«Бир қизим бўлса эди» фикрларидай оғир
Ёшликнинг ширин армонлари каби олғир

Айни орзуларда
Айни қайғуларда
Айни севинчларда
Яшамоқ устоз

Шундай бўлмаса агар
Нега керак бу келбат бу овоз
Шунчаки дарахтдай ўсмоқми
Шунчаки дарёдай оқмоқми дарбадар

У пайт кўзим очик
Лекин асли кўрмасди
У пайт юрак урар
Лекин асли урмасди

У пайт
Дарахт — дарахт
Дарё — дарё
Юсуф — қайғусиз Квазимодо

Мен-ку истамасман ўлимни
Бироқ ҳар соатда ҳар дақиқада
Бу ёруғ дунёнинг у томонидан
Ҳукм этмоқдалар ўлимга мени

Мен Юлиус Фучик — дорга осилди бошим
Тўйчи Эрингит — ўғли — отим меннинг —
Кўксимда
Совуган кўргошин

Ботган кўзларимда жаллодларнинг аянч сурати
қотган
Вьетнамлик бир гўдакман мен — бағри яра
Қўлсиз оёқсиз
Ва бошсиз ётган

Мен ҳали ҳам турма панжаси ора
Сўнгсиз ва озод осмонларга қарайман
Қарайман қуёшга Мен ҳаёт истайман
Гап бошқа устоз бошқа

1965

ШОДЛИК

Қора осмон қайғули осмон
Қовоғидан қор ёғади Жим
Унингсиз ҳам шодлигим — ёлғон
Унингсиз ҳам йўқдир шодлигим

Сенинг ҳусну тароватингга қараб ўлтирмасман
ҳеч

Сен мендан ранжима гўзалим
Бетимсол шодлигим
Ахир биласан-ку

Маъсум бу кеч
Машъум бу кеч
Қассоб — бу кун
Қасос — бу кун

Эшитмаяпсанми
Йиғи товушин
Сўйилган озодлик
Хириллар

Шодлик қара бир одам қара
Сени ғоят қадрлаши мумкин бўлган бир одам
Сенга қараб шошиб энтикиб бораркан
Чалқанча тушди

У кетди у кетди
У кетди
Дунёда сенинг борлигингдан
Бехабар

Бир йигит Бутундир оёғи
Тўрвасида ишсизлик ёрлиғи
Қорнида ўтган кунги ёғсиз
Ёвғоннинг бахтиёрлиғи

У кетди У
Бир қиз
Қўзлари бир оз қисик
Қорасоч Балки малладир

Сен ранг танламайсан шодлик
Сен билан қиёслаш мумкин бўлган нарса
Фақат шодликдир

Қўллари боғланган
Шодлик сени ўйлаб ғамга ботаман
Шодлик сени мен башариятга улашмоқ
Сочмоқ истайман
Сени мен чорлайман кел бери

Уйғотаман
Сенинг бетимсол ҳуснингни бир бутун ҳолда
Дунёга очмоқ истайман
О шодлик

1965

САНЪАТ ТУШУНЧАСИ

Икки аскар
                                икки хил ҳарбий кийим
Икки ранг
Бирининг ўқ товушидан
  қулоқлари кар
Ётар хотинини кўрар тушида
Бошқаси жим
Қабр — уйи
Вьетнам
                                тирик мазмун
  оқ-оқ
Гўзал тупроқ узра бир қора калхат
Икки ранг
Портлаш
Мавҳум сурат
Аттанг
Изолда Крэста бугун асира
Чин санъаткор Изолда
Софокл «Электра»
Томоша бузилди
Йигирманчи аср Сана —65
Ва унинг ҳафтафаҳм полиси
— Софокл ким
                                қўпоровчи эмасми ўзи
— Билмадим чунки муаллиф

Олдинроқ туғилган Исодан
Уруш бўлмасин дейди Креста
Шунинг учун у бугун асира
Икки ранг —

бу санъат

Унинг ёши — бу кун

Унинг ёши — узун

Унинг ёши

Санъат

киприкларини темир дор қилиб

Унга муз ёшларини осар

Санъат

инсоннинг шох-томирларини

Бўронли бир денгиз шаклида босар

Вужудимиз ҳужраси

уч миллиарддан ортиқ

Ҳар ҳужрада олти қитъа

Яшамак санъати шу олтиликда

Шу манзилда икки ранг аниқ

Икки ранг Оқ ва Қора

Ҳақиқат ва ёлгон

Эй жафокаш ҳақиқат

Бу санъат

санъат

сан...

1965

ОДДИЙ КАСРЛАР

Вақт Биз уни бўламиз дақиқа соатларга
Кунларга ва ойларга
Йилларни варақдек йиртиб оламиз
Вақт китобидан

Вақт —
Бош миямиздан тўкилган асрлар
Шу вақт тепасида муаммодир баъзан
Оддий касрлар деб атаганимиз

Вьетнамда отилган ўқ
Туркияда юпун бир бола
Алабамадан учган чинқириқ
Ватанидан жудо бўлган халқ

Ёвузларни асраган замон
Доим қонни эслатиб турар
Нонни кесиб ейдиган пичоқ
Ҳамда ов милтиқлари

Кўзимиз неларни хотирга солмас
Хотирамизнинг кўзлари
Чапи гўё андак қисилган
Елкаларда қўндоқ излари

Оддий касрлар деймиз-да энди
Учар гилам афсонасидан

Қосмик ракеталар масофасида
Чарчаган оёқларимиз

Вақт бир девор бўлса
Қалбимизни соат сингари
Бу деворга қўйганмиз осиб
Вақт худо эмас

Зотан ҳар нарсанинг
Ҳар кимнинг ўз худоси бор
Жароҳатлари бор
Қаҳрамон ва жиноятчи асримнинг

Керак керак бир буюк жарроҳ
Токи уни юлиб ташласин
Токи эркин яшасин жаҳон
Владимир Ленин

Бош миямиздан тўкилган асрлар
Бунёд этган мазмун
Лекин ҳали оғрийди
Ипак билан тикилган ерлар

Оддий касрлар деймиз-да

1965

ОНА ТИЛИМ

Офтоб фарзандидир олтин далалар
Мўл-мўл нурын сочар бош узра балқиб.
У сенинг тилингда айтар аллалар
Офтобдек ардоқли, эй Она халқим.

Мен эрка ўғлингман, гоҳ шеър айтурман,
Гоҳ тушиб олурман сўқмоқ, изингга.
Сени ёзмак учун ортга қайтурман,
Сени ёзажакман бу кун кўзимга.

Гўё қисмат дея, оятлар ёзиб,
Шундай судраб олиб кирарлар жангга.
Бас, не кўргиликлар, нима гап ўзи,
Бу не талотумдир, айтиб бер менга?

Наҳотки умрбод ўртаса ўйлар,
Умрбод занжирбанд этса хотирот?!
Навоий байтига ўхшайди — йўллар
Бу тошлар Ҳамзанинг қотили, ҳайҳот...

Абут-турк ўтмишдан қолган ривоят,
Бироқ сен борсан-ку ўзбек элида...
Шоир, шеър айтмоққа сен шошма фақат
Улуғ Алишернинг қутлуғ тилида.

Бу олис қуёшдир, куйиниб ёнар,
Олис эсдаликдир бўлмайди адо.

У қачон туғилган — билмас пайғамбар,
У қачон сўнади — билмайди худо.

Сен-да абадийсан, эй она тилим,
Сенда аён бўлгай шафқатим, қаҳрим.
Ҳеч қачон, ҳеч кимса ололмас юлиб,
Ҳақиқатни юлиб ололмас, бағрим.

Қара, йигирманчи аср аъмоли
Барчанинг бошида бирдек беомон...
Ва лекин Лениннинг ғолиб хаёли
Менинг хаёлимга ўхшар, онажон.

Офтоб фарзандидир олтин далалар,
Мўл-мўл нури сочар бош узра балқиб.
У сенинг тилингда айтар аллалар,
Офтобдек ардоқли, эй менинг халқим.

1965

* * *

Уфқ яраланган алвон. Тўлғонар.
Турналар карвони сузар паришон.
Видолашув пайти ғамгин кўринар
Йироқ-йироқларда тизилган карвон.

Қаттиқ уринаман уфқдан нари,
Алвон узра музлаб турар нигоҳим.
Оёғим юрмайди юрганим сари,
Она-Ерга ботиб қолган оёғим.

1965

* * *

Автобус деразасидан қараб кетсанг
Узоқ-узоқларга
Масофалар суратини олиб кўзларга
Хусусан ой булутлар орасига беркиниб турса

Хусусан юлдузлар сўнганда
Хусусан зимзиё тун чоғи
Айниқса шаҳарнинг шовқини сени зериктирса
Айниқса севгилинг севмаса сени

Айниқса ғийбатлар тўқиса
Дўстларинг
Йироқларга қочар қисматлар
Автобус деразасидан қараб кетсанг

1965

ЭГАЛАРИ ТАШЛАБ ҚЕТГАН УЙ

Қим бор? Бўм-бўш уй, чор атроф қоронғу,
Ястанган самонинг рангги ўчибдир.
Қим бор? Бўм-бўш уй, чор атроф қоронғу,
Қўчишлар. Юлдузлар қайга кўчибдир.

Қоронғу чор атроф қоронғу. Пўқ, йўқ,
Чеки йўқ саҳродек яхлаган тақир.
Қоронғу чор атроф қоронғу. Йўқ, йўқ...
Бечора бўм-бўш уй, эй сағир...

1964

* * *

Бирга туғилдик-ку, юрагим,
Жаҳонни кезмакка пиёда
Одимларимиз бирдир бизнинг,
Шу бахтли, шу бадбахт дунёда
Одимларимиз бирдир бизнинг.

Бирга туғилдик-ку, юрагим,
Насиб этганда ҳам мангулик.
Сен яшайвер, сен мени кутма,
Мен-ку исмингман холос, лекин,
Юрагим, исмингни унутма.

1965

АБДУЛЛАЖОН МАРСИЯСИ

I

Қушлар, қушлар, қатор-қатор
Қушлар, уйга қайтингиз.
Абдуллажон қайтмас... зинҳор,
Ёр-дўстларга айтингиз.

Уйнар бўрон, ўйнар бўрон,
Уйнар менинг бошимда.
Энди йўқдир Абдуллажон
Иигирма беш ёшинда.

Йўллар узун, йўллар узун,
Кунлар ҳам кўп чўзилди.
Қонли ёшлар тўқди кўзим,
Жигар-бағрим эзилди.

Поезд чопар, поезд чопар,
Поезд чопар Сибирдан.
Абдуллажон жонсиз ётар,
Қароргоҳи темирдан.

Бўзлар осмон, бўзлар осмон
Бўзлаб берса бўз тўрғай.
Кўзларини Абдуллажон,
Бир дам очса на бўлғай.

Нафас олмай ул ухлайди,
Кўкрагида ўнг қўли.

Ел йиғлайди, эл йиғлайди,
Ғиғлар ўзи ҳам ўлим.

II

Азиз дўстим, қайларда қолдинг?
Кўриб туриб сени кўрмадим.
Сўрадим у мен дарду ҳолинг,
Мен дарду ҳолингни сўрмадим.

Сен ёниб кетарсан ёдимда,
Бирон шарпа, товуш эшитсам,
Гўё мана ҳозир олдимга
Отилиб кирарсан эшикдан.

Шамол каби учиб ўтгайсан,
Шовуллайсан бошимда ҳар зум.
Айтилмаган қўшиқ айтгайсан,
Япроқларни отгайсан узиб.

Доим бирга ва доим жудо
Бағридан, бечора кўзларим.
Бунча хасис бўлмаса дунё —
Топтайди ўзининг изларин.

Наҳот дўстим, шу қабр — сенми?
Сенми ёзилмаган шу китоб?
Кўмиларми ҳеч қачон севги?
Мен жавоб истайман, жавоб.

Азиз дўстим, қайларда қолдинг?
Кўриб туриб сени кўрмадим,
Сўрадим у мен дарду ҳолинг,
Мен дарду ҳолингни сўрмадим.

III

Сен тарк этдинг ёруғ оламини,
Сен бутунлай тарк этдинг, ёҳу.
Тингламайсан менинг ноламини,
Тингламайсан, чорасиз оҳу.

Ғамли уйда қирқ кун ёнур шаъм,
Сен ўйимда ёнурсан абад.
Қайта тугиладир дунё ҳам,
Сен дунёга келмайсан фақат.

Оҳим менинг бузгай самони,
Нафасим айланур қуюнга.
Совуқ ерга қўйдикми сени,
Қеракмидинг шунчалар унга?!

Йигирма беш ёшда кетдинг сен,
Жуда эрта кетдинг, дўстгинам,
Ҳей, ажал! Мақсадга етдинг сен,
Йигирма беш ёшдаман мен ҳам...

Йигирма беш ёшимни қўшдим,
Йигирма беш ёшингга сенинг.
Ҳаддан зиёд бу алам, дўстим,
Бу кун эллик ёшим бор менинг.

Сен тарк этдинг ёруғ оламини,
Сен бутунлай тарк этдинг, ёҳу.
Тингламайсан менинг ноламини,
Тингламайсан, тингламайсан-ку...

1965

«ЧЎЛИ ИРОҚ»

Уфқ ёнар уфқ Уф-ф
Карвон борар қумликда Қум Қум
Туяларда ҳазин қўнғироқ
Чўли ироқ чўли ироқ
Тун Кун Тун
Поёни йўқ мунгли бу саҳро
узра хурмо

Ўсадир тапҳо
Хурмо ости ложувард булоқ
Чўли ироқ чўли ироқ
Юрак чапак чалади чанқоқ
Беҳуда севинар
Карвон
Карвон учун энг ширин армон —
Уша булоқ —
Қуриган бироқ
Чўли ироқ чўли ироқ
Пўли йироқ кўп ёмон
Тун Кун Тун

1965

Деразамдан боқар зулумот,
Зулмат билан жанг қилар оғир,
Юрагимга оқар зулумот,
Оқиб тилар фикримни ёмғир.

Зулмат билан жанг қилар ёмғир,
Шиддат билан кесар зулматни.
Пичоғингни боғла, эй бағир,
Сен ҳам, сен ҳам уни йўлатма!

Юрагимга оқар зулумот,
Манзилда бўларми ҳукмрон,
Қўлларимни боғларми, наҳот,
Шу мантиқсиз зулмат — ногирон?

Оқиб тилар фикримни ёмғир,
Фикрларим менинг сачрайди.
Чўян парчаларидек кескир.
Нега бу зулумот қочмайди?

Нега, тушунмайман, нега? Дод!
Ёмғир — дунё сингари оғир.
Деразадан боқар зулумот,
Зулмат билан жанг қилар ёмғир.

УСМОН НОСИР

Шеъринят, йўлларингда сенинг,
Эҳ, кимлар зору зор кезмаган.
Эҳ, кимлар чок қилиб кўксини,
Қалбини ғижимлаб эзмаган.

Мен биламан, сени, шеъринят,
Юрагимнинг сенсан улфати.
Лекин э воҳ, шу эдими, айт,
Шу эдими шоир қисмати?

У Лайло атаган Шеъринят,
Мажнунингни нечун ташладинг?
Шу эдими ошиққа қисмат,
Муқаддас кўзларни ёшладинг?!

Хато йўлга кирган бўлса ул,
Нега сен тутмадинг қўлидан?!

Шундай кетди яна бир ўғил,
Сақлаб қололмадинг ўлимдан.

Она-Шеъринят ўйлайсанми,
Қўйдинг-ку шоирни қақшатиб!
У қурбони бўлди, дейсанми,
Сўқир хасталиклар ваҳшатин?

Қандай аянч, бу надир ахир,
Кечирмасман сени ҳеч қачон.

Вужудимни ғижимлар оғир
Руҳим ичра яланғоч виждон.

Наҳот мумкин эмасди, наҳот,
Лол турганда дунё қаршингда.
Қийнашганда оҳанглар ноҳақ
Бир қадам тушмадинг аршингдан...

Ён Шеърият, тутунга айлан,
Оқ қиламан, тамом бўл, жигар,
Ўз шеърини ул ўзи билан
Ёндиргани рост бўлса агар!

Шеърият, йўлларингда сенинг
Эҳ, кимлар зору зор кезмаган.
Эҳ, кимлар чок қилиб кўксини,
Қалбини ғижимлаб эзмаган.

1965

* * *

Пўқ, шоир деб қарама атай,
Ҳукм этмакка шошилма бир оз.
Мен куйиниб севаман, нетай?
Мен куйиниб сўзлайман, холос.

1965

* * *

Айт-чи, мени унутдингми,
Гулларим қонлар ютдимми?
Унутдингми, эҳ, бир йўла
Ёруғ дунёдан ўтдимми
Муҳаббатим эккан гуллар?!

1965

* * *

Ташқарида шовуллар шамол,
Ёмғир қаттиқ ёғар бу кеча.
Ташқарида шовуллар шамол,
Юзларини ювмоқда дарча.

Ташқарида шовуллар шамол,
У кунларнинг шакли кўзимда.
Ташқарида шовуллар шамол,
Саволларга кўмадир зимдан.

Ташқарида шовуллар шамол,
Деразамни қоқар бетоқат.
Ташқарида шовуллар шамол,
Ташқарида пушаймон фақат...

1965

Сув остида ялтирайди тош,
Харсангларда синади сувлар.
Хаёлларим сингари бебош
Тошларда ўйноқлар оҳулар.

Мавжлар каби жимирлайди жон,
Япроқдек қалтирар нигоҳим.
Тўлқинлар устида паришон
Севинчларим, чекилган оҳим.

Борини чекаман асабий,
Имонимда аллақандай куч.
Аллақандай қудрат бесабр.
Аллақандай шаклсиз севинч.

Кўзимда қумларнинг ўйини,
Йўлларимда гиж-гиж соқов тош...
Нелар бузди, шоир ўйингни,
Бунча хурсанд кўзингдаги ёш?

Нелар керак менга ўзи? Оҳ...
Кўксимни синдирар харсанглар.
Қафтимга тўкилар бир наво,
Не наводир, ким уни англар?

Сув остида ялтирайди тош,
Харсангларда синади сувлар.
Хаёлларим сингари бебош
Тошларда ўйноқлар оҳулар...

1965

Мен кимнидир кутгайман маҳзун,
Мен кимгадир йиғламоғим шарт.
Танҳолик-ла турибман ўзим,
Менинг билан биргина зулмат.

Йироқларда ингранар Лист ҳам,
Қулоғимга бўзлайди Фурқат.
Ҳузуримга чиқмас бир одам,
Мен барибир кутгайман фақат.

Ўксиб-ўксиб ахтараман нур,
Қоронғида бўлгайман адо.
Қўнғироқлар жаранги келур,
Қандай машъум бу гўзал садо.

Шиллик қуртдай тўлғанар ариқ,
Суянаман бадбуруш толга.
Осмон юзи шундайин сариқ
Совуқликни қайлардан олган?

Кулар-да ва қалқиб борар ой,
Ул ҳаёсиз шундоқ яланғоч.
Кимни алдаб балқиб борар ой —
Теваракда кеча қорасоч.

Мен кутгайман, элитмас уйқу,
Мен кимгадир йиғламоғим шарт.

Айтинг, нечун ташлаб кетди у,
Нечун ташлаб кетди муҳаббат.

Туғаб борар тун янглиғ тоқат,
Саҳарларга бергайман ҳисоб.
Қайга кетди, қайга муҳаббат,
Юрагимда англамас азоб.

1965

Шивирлама менга, эй шамол,
Худди қалбим ёнидан оқма.
Шивирлама менга, эй шамол,
Узиб япроқларингни отма.

Шивирлама менга, эй шамол,
Қайга олиб борурсан тагин?
Шивирлама менга, эй шамол,
Ўтмишларнинг қора эртагин.

1965

ЧИНГИЗ АЙТМАТОВ

Учқур отим оғир-оғир ҳансирар,
Ола кўзларига олам қоронғу.
Мендан тилсизгина бир нарса сўрар,
Елбориб фикримга термулади у.

Ажал, бошимизда кезма сарсарни,
Йўлимизни кесма, эй ёвуз шамол!
Узоқ-узоқлардан келамиз ҳориб,

Манзил ҳам ярқираб кўринди алҳол.
У манзил бағрида сўнгги йўқ сирлар,
Ташна дунё ётар ҳали ўксиниб.

Уқчир отим ва тишлари ғижирлар,
Оҳиста тупроққа босар кўксини.
Унинг изтироби мени ғижимлар,
Унинг кўзларига кўмдим ўзимни..

1965

ҲАМЛЕТ

Сўлдирма! Дунёга шафқат қил, қизғон...
Шекспир

1

Фақат виждон билан ўртанар Ҳамлет,
Дониё зиндонга қараб турар лол.
Биз ҳам шу саҳнага тикиламиз тек,
Шундайин ўртайди қадимий савол.

Ҳамлет севгисига содиқ қоларди,
Садоқат нелигин биларди, бироқ
У ёлғиз вафони ёлғиз хоҳларди,
Э воҳ, жафо ундан минг карра кўпроқ.

Шоир, етолмайсан унинг додига,
Ҳамлет юрагида алам ва кадар.
Етар... Офелия, қайт ҳаётингга.
~~Инонмоқ истарди сенга нақадар,~~

2

Инонмоқ истарди сенга нақадар,
Ундан кўрмасанди ёмонлик агар.
Инонмоқ истарди башар зотига,
Бош эгиб тонглардан тонгларгача то
Виждон шевасига ташбеҳ излаймиз.
Одамда виждон ҳам бўлмасми ҳатто!
Сўзлаймиз, жигархун бўлиб сўзлаймиз!

Сен эй, сен хилқатнинг ёвуз бандаси,
Не бало солгайсан маъсум бошларга?

Бўғилиб ётгандир виждонинг саси,
Бошингни ёрсанг-чи уриб тошларга...

Замондошим менинг, жафокаш Ҳамлет,
О, дўстим, дунёда хунхорларни кўр.
Ожиздир бу қалам, ожиз тасаввур.

Қонлар оқмоқдадир, сўнмоқдадир нур.
Турибсан-ку давр билан бетма-бет.
Наҳот изтиробда доим тафаккур?!

3

Буюк жинойтчи, буюк қаҳрамон,
Буюк асримизда кўрсанг-чи буни...
Етим қилмас мени муқаддас имон,
Собит орзуларим айтур ҳукмини.

Қара, қайлардадир ер ранги — шафақ,
Қариган қайғулар судранар ғижим.
Ҳамлет кўзларини юймоқда... фақат
Сесканиб, шакланиб тўлғонади жим.

Юмилган кўзларда бешумор очун,
Кўқарган лабларда айтмаган сўзи,
Сен-да кетарсанми о, Ҳамлет, нечун?

Кимларга инониб кетарсан, дўстим.
Наҳот, етар сенга ёвузлик кучи?!
Йўқ, сени ўлдирди шоирнинг ўзи...

1965

* * *

Телбаларча қарайман, гоҳо
Не қиларим билмайин абгор.
Босиб келар ҳасратли дунё:
Бекор бўлур шодлигим, бекор.

Мен кўланка эрурман фақат,
Юраман-ку, йўқ эмиш изим:
Бўлмагандек азалдан ҳаёт,
Кўрмагандек ҳеч нарса кўзим.

Чумолича эмасдир инсон,
Шарпалардек беадад тақдир.
Ёлғон, ёлғон, ҳаммаси ёлғон,
Одамлигим ёлғондир, ахир?!

Томиримда ғимирлар-ку қон,
Ҳайқирурман, сўрайман шафқат.
Керак эмас менга ҳеч қачон
Шодликларга ўралган ҳасрат.

Дунё, ўзинг ёрлақа мени;
Барча учун ёрлақа ўзинг,
Бергил менга, бергил қайғунгни,
Бутунича бера қол, кўзим.

Телбаларча қарайман, гоҳо
Не қиларим билмайин абгор.
Босиб келар ҳасратли дунё;
Бекор менинг шодлигим, бекор...

1965

Излайсанми сен-да бир паноҳ,
Ҳеч тинарми бу куй, бу оғриқ.
Эҳтимолки, бекордир, э воҳ,
Уртанишинг бу қадар, бағрим?! .

Керак эмас балки ёнишинг,
Қайгуларинг керак эмасдир?
Ҳаётингнинг бутун ёзмиши
Бир нафасдир, эҳ, бир нафасдир.

Уйчан кеча, тун ичра танҳо,
Рауф дўстим, қолдик икковлон...
Биз меҳрга тўймадик асло,
Бир ёруғлик излаймиз ҳамон.

Шунча абгор қилгани етар,
Биз ёнардик, ёнардик яна.
Ёруғлик, деб бошига етар
Ёруғликни севган парвона.

Раҳм-шафқат бўлмас шоирга,
Заъфар дунё босар юзидан,
Парвонадек учсин қаерга,
Қаерларга қочсин ўзидан.

Ҳар нарсадан айри, бенасиб,
Шўрлик қисмат юкларин оғир.

Келар осмон дардлари босиб
Бу чексизлик эмас, бу — оғриқ.

Афсуски, йиқилди парвона
Қанотидан айрилди ўшал...
Йўқ, ҳажрда куйгай у яна,
Қанот бўлгай қайси бир гўзал...

Бир зум каби ёшлик ҳам ўтди,
Бир зум севги вафо қилмади...
Кутганимиз кўпдир ҳаётдан,
Келмади. Келмади. Келмади.

Садоқатда дўстлик аҳдига,
Бахтларнинг йўлида толмадик.
Ва лекин биз севги бахтига
Рауф, Рауф, йўқ, етолмадик.

Уйчан кеча, тун ичра танҳо,
Армон билан қолдик икковлон.
Биз меҳрга тўймадик асло,
Яна, яна истаймиз ҳамон.

1965

Яна ажиб тушлар кўрибман,
Тушларимда уни кўрдим мен,
Яна ажиб тушлар кўрибман,
Ҳузурда ёниб турдим мен.

Чирмаб борар оловли тўлқин,
Тўлқинларда бўларман абас.
Ёнишларнинг қўйнидан юлқиб,
Кошки судраб чиқса бу нафас.

Аланга чақнайди кўзимда,
Утлар мени ташлади тилиб.
Севги, сеvgи менинг бўғзимда,
Қалимага келмайди тилим.

Шундай ажиб тушлар кўрибман
Тушларимда уни кўрдим мен.
Шундай ажиб тушлар кўрибман,
Ҳузурда ёниб турдим мен.

Яна сеvgим қолди юракда,
Ул қийнайди мени беомон.
Тушларим ҳам тугаб бормоқда,
Бир сўз айта олмайман ҳамон.

1965

* * *

Юлдузларга мен ҳам қарайман,
Юлдузлар — самовий бир хаёл.
Мен кўпроқ заминга ярайман,
Менга керак ердаги ҳаёт.

Юлдузларга қарайман мен ҳам,
Юлдузлар — чақнаган орзулар.
Ҳув мискин кезадир бир одам —
Кўксида ёнмаган юлдузлар.

Юлдузларга қарайман мен ҳам,
Баъзида келадир ҳавасим.
Баъзида босадир оғир ғам,
Баъзида етмайдир нафасим.

1965

Мана шундоқ кечар кунларим:
Фалакларга учгайман ўктам;
Лол қолдирар ул афсунларим,
Таажжубга солар мени ғам.

Ҳамма нарса хурсанд ва кулар,
Бир шодмонлик келади ичдан,
Ҳамма нарса севиниб куйлар,
Яралгандек олам севинчдан.

Излаганим ёлғиз муҳаббат,
Саболарга шеърлар куйлайман.
Тоқатимга тилайман тоқат,
Буюк севги, сени ўйлайман...

Кунлар бўлур, ўзгарар дунё
Мантиқсиздай манзил сари йўл.
Ер туйғусиз осмондир гўё,
Осмон — қаҳри музлаб қолган кўл.

Кўчаларда юргайман сарсон
Адашган ит сингари увол.
Гўё кимса ҳол сўрмас мендан,
Жўраларим сўрамаслар ҳол.

Кўзларимга кундуз қоронғу,
Воз кечаман баъзи дўстлардан...

Сўзлар — турган-битгани оғу,
Беркинаман ҳар хил сўзлардан...

О, кунларим кўпдир олдинда,
Етиб келар энг сўнгги нафас...
У пайт биров она тилимда
Бошим узра сўзлаб турса, бас!

У пайт ҳайф кетмас кунларим,
Фалакларга учгайман ўктам:
Лол қолдирар ул афсунларим,
Таажжубга солар эски ғам.

1965

ЮРАК

Гўё барибирдай яхши ва ёмон,
Юрак сенга борар кўчалар очиқ...
Сачраб ёнарсану бўлмассан тамом,
Ўткинчи ғамларга аччиқма-аччиқ.

Юрак, йўлларингда турганман такрор,
Роса сайраганман сенинг тўғрингда.
Қим билар, ақлимга келдинг неча бор,
Неча бор сўзладим сенинг йўрингда.

Балким алдаганман ваҳима ютиб,
Сен ҳам ташвишларга солгансан балким,
Бугун-чи, дегайман ўзимни тутиб
Сен ҳақсан барибир, менинг юрагим.

Шул осмон остида кезгаймиз ҳали,
Мантиқ ахтаргаймиз изғиб изма-из.
Даркор бўла қолсанг йиқилгил, майли,
Фақат йиқилмасин шўрлик дунёмиз.

Майлига ҳайқирай имоним ҳаққи,
Кўкларга термилиб солайин уввос.
Мен фақат коммуна аталган ёрқин,
Фархунда замона истайман холос.

Гарчи тутқунман-ку эркин сеҳрингда.
Унда собит турар мақсуд-манзилим.

Қолиб кетмасайдим сенинг меҳрингдан,
Қолиб кетмасайдим йўлда узилиб.

Ажойиб диёрсан, қалбим, на чора
Шодлик ва ҳасратнинг маскани санда.
Овоз бер, куйингни эшитиб зора
Эслаб қўярлар-ку ҳеч бўлмаганда.

Айтгил, куйларманми бир кун, юрагим,
Айтгил, куйларманми боқмай ўзимга?
Сени жарроҳ каби совуққон ва жим
Юлиб қўярманми қоғоз юзига?

У пайт алдамасдинг кўзимга боқиб,
Шодумон дардингни айтардинг буткул.
Унгача илҳомлар келмагай оқиб,
Унгача дунёни англамак мушкул.

1966

* * *

Дўстим, дилда не бор сўзлайман сенга.
Тахайюл майнга термуламан жим.
Унда жилва қилар ажиб аланга,
Унда нчилмаган менинг ёшлигим.
Хаёл гирдобида чўмилиб ётар,
Унда юз кўрсатар яшнаган сароб.
Кунларим туғилиб, кунларим ботар.
Қандайин мўъжиза, дўстим, бу шароб!

Аста варақлайман ўтган кунларни,
Гўзал китобимдир қадаҳ лолагун.
Келар болаликнинг азиз унлари,
Азиз жўраларим, қайдасиз бугун?
Қайдадир изғидим, нимадир излаб,
Нимадир англамай беқут пешона,
Ширин афсоналар айтиб юлдузлар
Енига чорларди мени ягона.

Ҳар нарса соф эди, ҳар нарса порлоқ,
Гўё гўзалликдан иборат олам...
Улимни ўйлардим юракдан бироқ
Бировдан ўтганда заррача алам.
Ҳар ким ҳам ёшликда жасур, жангари,
Ҳаётдан мўъжиза кутардим, ҳайҳот,
Отилдим очофат кимса сингари,
Мени мўъжизага тўйдирди ҳаёт.

Бир вақтлар шунчаки қайғурардим, оҳ,
Бир вақтлар шунчаки ухлмасдим мен
Шунчаки тун бўйи йиғлардим, аммо
Ёшлигим, сен учун йиғламасдим мен...
Мен энди, мен энди шундай афтода,
На сажда қилгайман, на дуойи бад.
Қўлимда порлайди арғувон бода,
Ёшлигим, ёшлигим, сен унда фақат.

Энди хўп яшадим. Шунақа дунё...
Ҳар сафар қўлимга олганда қалам
Уйлайман: кетяпман йўқликка қараб,
Бу балки сўнгги шеър, бу балки видо.
Хаёл шаробидан қуйиб бер яна.
Қуйгил, тўкилмасин ерларга илҳом.
Қани эй, кўзимни чирт юмиб, мана,
Ичиб тугатайин уни батамом!

Дўстим, дилда не бор сўзлайман сенга...

1966

Шеър йўли мушукул нақадар,
Қалтис дордан боради шоир.
Агар қалқиб кетмаса лангар
Куйлаб берар қалбига доир.

Гўё фалак бошидан йироқ,
Гўё ўчган тубанда овоз...
Дор устига чиқмасди бироқ
Йиқилишини ўйласа дорбоз.

1966

ОНАМГА ХАТ

Эшитдим, онажон, хафа эмишсан,
Кечир, ойлаб сенга ёзолмадим хат.
Гарчи муҳаббатдан тилардим эҳсон,
Ёруғ кунларимга бўлгандим илҳақ.

Юзимга нафасинг урилар илиқ,
Ажиб ёруғликка тўлмоқда хона.
Суратим қошида дуолар қилиб
Тағин йиғладингми, муштипар она?

Уша гап, севганим шу азиз Ватан,
Бу қадар ташвишлар ютмагил, бағрим,
Уксик отам каби ҳали ҳам зотан
Қалқиниб-қалқиниб турибди шаҳрим.

Биламан... сирни бой беришлик ёмон,
Уғлингга бу йўлда бардошлар тила.
Баъзан топганимни ичиб қўяман
Сирни бой бермасдан улфатлар ила,

Бироқ эҳ, билмайман, гўёки зимдан,
Кимдир таъқиб этар мени беомон.
Қандайдир бир кимса балки ҳақимда
Хунук латифалар тўқийди, ёлғон...

Она, куйланмаган бир куй истайман
Ва лекин алдоқчи ҳислар олур жон.

Эҳтимол, қаламни бекор қўстайман,
Нетайин, ростини айтгил, онажон.

Яшил дарахтзорни ечинтирар куз,
Пойимда баҳорнинг алвидо уни.
Бепарво ёшликни илғамайди кўз,
Қайлардан ахтарай, онажон, уни.

Борурман... йўлимда ғичирлар тошлар,
Заъфарон куз янглиғ хаёлим тақир.
Шаҳарнинг ғавғоли тинчини ташлаб
Узоқ вақт ёнингга бормадим, ахир.

Эшитдим, онажон, хафа эмишсан,
Кечир, ойлаб сенга ёзолмадим хат,
Гарчи, муҳаббатдан тилардим эҳсон,
Ёруғ кунларимга бўлгандим илҳақ.

Бахтсизликка ўхшаб кетар бу ҳолим,
Сенсиз бахтсизликка ўхшайди қисмат.
Сенсиз ёришмасди менинг хаёлим,
Дунёнинг лақаби бўларди ҳасрат.

1966

* * *

Яна қайтиб келдим. Чанг тўзган
Йўлимизни соғиндим, она.
Том устида майсалар ўсган
Уйимизни соғиндим, она.

Азиз даргоҳ остонасида
Сизни қалбим билан қучайин,
Тўйиб-тўйиб сопол косада
Муздек қудуқ сувин ичайин.

Ҳар бир нарса яқиндир менга,
Ҳар бир нарса менга қадрдон.
Қараб қолдингизми йўлимга
Иссиқ нонлар узиб тандирдан?..

Койимангиз мени бу сафар
Унутди деб уйни, даламни,
Не чора бор дил ёнса агар,
Севиб қолсам бутун оламни.

О, қишлоқнинг мунис чиройи...
Аччиқ пиёз тўғрайин ўзим.
Дил соғиниб йиғлайди доим.
Ҳозир, майли, йиғласин кўзим.

Тарғилланиб бормоқда осмон,
Оппоқ ҳидга тўлмоқда бағрим.

Айтингиз-чи, борми соғ-омон
Шаҳло кўзли менинг тарғилим?

Оғушимда зангори сезги,
Кипригимда суюқ ҳаяжон.
Кўзларимда юмалоқ севги,
Саломатман мен ҳам, онажон.

Қайтиб келдим яна. Чанг тўзган
Йўлимизни соғиндим, она.
Том устида майсалар ўсган
Уйимизни соғиндим, она.

1966

***

Сени ўйлаб жон-ҳолим оғрир,
Сени ўйлаб қондир ўйларим.
Манзилим ҳам йироқ ва оғир,
Тиф устидан борар йўлларим.

Телба — оташ, деб мени пинҳон
Ўйлама сен, менинг юлдузим.
Сени ўйлай олдим-ку, инон.
Ўзимни ҳам ўйларман ўзим.

1966

* * *

Бир ёни баланд тоғ, мудрайди бесас,
Бир ёни сўнгсиз қир — ухлайди уйқу.
Ўртада бир қабр — кўзга ташланмас,
Ҳайқириб уйғотар дунёларни у.

1966

ВЬЕТНАМ ҲАҚИДА ҚУШИҚ

Кезадир булутлар бошим устида

Ҳаво дим

Бақирган сукунат

Сукунат — вужудларга

мияларга

санчилган игна

Бурун катакларида

тўлғонган

аччиқ нафас

Вьетнам юракларида

йиғлаган Вьетнам

Вьетнам — икки бўлинган бир нон

Оқ бино

Мактаб

Она тили дарси

мана тинчлик ол

мана тинчлик саодат

Танаффусга беш дақиқа бор

Сукунат — ҳукмрон

Машъум қўллар қарси

Танаффусга беш дақиқа бор

«Хроника кадрлари Отиш

Юз — павильонда Камера қаршисида

Шунинг учун «энг сўнггиси қолгунча»

Отишга тиришмадим

Хроника кадрлари: Вьетнам ватанпарварларини отиш
Диктор овози
Америка учувчи офицери бу тақлидда ишга киришмайди
Табнатар мен қотил эмасман дейди у
Ерда қотил воқеани ўз кўзи билан кўриб туради
Сурат Америка солдати Вьетнам аёлининг чаккасига
Тўппонча тираб турибди
Улим қисқа масофада яққол юз кўрсатади
Қўлларининг ишига юксакдан қараганларга эса
Самолёт нишонга шўнғимоқда Бомбалар учади
Улим кўринмайди
Самолёт кабинасида қон ҳиди анқимайди
Шайвли павильонда камера қаршисида
Шайвли Ҳаво жанги тўғрисида шуни айтишим мумкин
Катта сурат билан кабинада қисниб
Бошингда шлём билан ўтираркансан
Маълум меъёрда қотилликка алоқанг йўқдек
Сезасан ўзининг чунки ўлдираётганингни кўрмайсан!¹
Танаффусга чиқишмади болалар
Абадий танаффус

Тинди шогирдлар саси
Қутлуғ тупроқ устида бу кун
Шундоқ кўз ўнгимда ўлмоқда одам
Уйлаётир фикрига бу оламлар тор
Дунё орзуларинг менинг орзум эди
Сўзларинг менинг сўзим эди дунё
Ташвишларинг эди менинг ташвишим
Кел юммаймиз кўзларни кел юммайлик
Шундоқ кўз ўнгимда ўлмоқда одам
Уйлаётир фикрига бу оламлар тор,
Кўзларида Ватан деб ўлмак бахти
Ва қуёшга қараб отган бир савол

---

¹ Вальтер Хайновский ва Герхард Шойманнинг «Пижама-даги учувчилар» ҳужжатли фильмидан. Юз, Шайвли —Америка учувчи офицерлари.

Қўлларида бир ғунча
Титрар ғунча қалби унинг қўлида
Уқ ва мурда иси
Минг ўлимдан қолиб
Лахта-лахта қалб қусиб
кечган дамлар

Гуллар фақат гуллар иси анқисин —
Деган каби бўлар сўзсиз
Ғунча қалби унинг қўлида
Ўлаётир кўз ўнгимда бир одам
Ўйлаётир фикрига бу оламлар тор
Нега керак биродар нега керак
Бечора онамиз — Ер шари
Қийналади ғам-ҳасратингдан
Дастингдан волида ёшлари
Бу томчилар менинг
Бу томчилар сенинг дастингдан
Нега керак ғазаб
Ахир

Ернинг ўзи
Ястаниб ётган асаб
Эй инсон
Кейин кўз ёшингни тўкма унинг устига
Кўз ёшинг
Стронций 90
Шундоқ кўз ўнгимда ўлмоқда одам
Колумб
Кесилган бош сингари ётма
Уятдан тур
Аянч Америка Ёнида ўлтир
Йиғлаб ол Веспуччи
Ўз қабрини бузмоқда Линкольн
Бир уммон шаклида ҳайқириб
Оқиб келаётир Америка халқи
Она тилин унутган фарзанди ёнида — қадрли она

Номусли ота каби — сотқин боласинга жазо бермакка
шай —

Оқиб келаётир Америка халқи
Қудратли бир уммон шаклида
ҳайқирарак

Ҳақиқат — бор
Ҳақиқат — Вьетнам
Ҳақиқат — Ватан
Улаётир кўз ўнгимда бир одам
Уйлаётир фикрига бу оламлар тор
Бутун инсоният ризқи ва ҳаққи
Иўлида жон талашди вужудлар —
бу менинг халқим

Биз кўрган қайғу
Иўқсиллик
Беном катакларда
Бенишон ўлдирган силлик
Сиртмоқ сингари бўғзимни бўғар
Йиғланган йиғи
Дунё олдидаги шаффофлик
Офтоб деса офтоблик бизники
Тақдирларга
таҳдид солгувчи
таҳлика —

Кўзи кўр бир ният —
ёвузлик

Бизники эмас
Муқаддас мамлакат
ёвузликка тошлар
харсанглар
кўниксин

Ҳей йўқ
Қиндик қони тўкилган ерга
Юрак қони тўкилсин
одамнинг

Ҳаяжон мисол қисқа
Ҳаяжон мисол узун Ватап деб помланган
Эзгулик бизники
Сеникимиз биз эса
Бағримизга омухта Ватаним
Кезадир булутлар бошим устида
Ахир кўз ўнгимда ўлмоқда одам
Ўйлаётир фикрига бу оламлар тор
Бутун юракларнинг Ватани — Вьетнам
Кўз ўнгимда ўлаётган одам — мевман

1967

Бир кун йўлга отлансам, танҳо
Бу ерларда не кечар ҳолинг.
Кўча пойлаб ҳар субҳи сабо
Алланарса туяр хаёлинг.

Менинг ҳолим учун сен йиғлаб,
Жудоликка бўлурсан иқрор.
Балки мени келар деб ўйлаб,
Дарбозага боқурсан бекор.

На чора бор, айрилиқ оғир,
Кетар бўлсам, бошласа йўлим.
Унда жоним... бир куни ахир
Мени сенга топширар ўлим...

1967

* * *

Тоғда бир булоқ бор зору зор,
Қўксида севгининг заҳари.
Ул маним кўнглимдек интизор,
Тоғлардан келадир сарсари.

Нимадир сўзлайди шивирлаб,
Орзиқиб тушади йўлларга.
Тоғларнинг севгисин ўғирлаб,
Боқмайди минг турли гулларга.

Қуйига шошилар тоғлардан,
Келгунча қурийди мадори.
Келгунча адодир оҳлардан,
Йўлига чиқмайди ул ёри...

1967

ОДАМНИНГ БОЛАСИ

Ёдимдадир аччиқ дардларим каби
Фазоларда учар эди ҳаёлим,
Қанот қоқмай ўқ-тайёра сингари,
Бари ўз қўлларим мисоли таниш...

Қадим миноралар кўксида — ёдим,
Илоҳий ёзувлар яралангандир.
Бунда менга сўзлар фотиҳ Искандар,
Тажанг бўлиб хотирамнинг сабрига.

Тажанг кезар қуббалар тепасида
Темурнинг чўзилган арвоҳи — булут...
Эски гап: Мен инсон боласи ахир,
Ёдимда, ёдимда мен бечоранинг...

Кейин менга ҳар хил лақаб бердилар,
Аввал жиндек гуноҳим учун — асир.
Асирлик ёқмасди менга, қул бўлдим,
Оч қолишган куни сотдилар кейин.

Бош дегани недан ясалган экан,
Сўнгра сўйдилар, сўйдилар, сўйдилар.
Гарданимда бошланди саргардонлик,
Мен кабилар кўп экан ер юзида.

Биз тўпландик. Қолгани кундек маълум.
Фазоларда ҳаёлим учар яна.

Қанот қоқмай ўқ-тайёра сингари
Бари бармоқларим мисоли таниш...

Дағаллашдим — салга жаҳлим чиқади,
Инжалашдим — салга қувончим дунё.
Асабим бузилди — фикрсизликдан?!
Шарт отдим ўзимни — ориятим бор!..

Юрагимнинг устки қатлами балки
Совуқ, ичи ёниб турар ловуллаб.
Бу дунёнинг устки қатлами совуқ,
Кўринг, ичим ёниб турар, эҳтимол...

Қўлларим сиртида гўштлар ва пайлар,
Қўлларим ичида қаҳрабо суяк.
Оҳ, қандай ёнардим крематорийда.
Қўлимни кранга ўхшаб кўтардим.

Жуда катта қишлоқ эрур ер юзи,
Бутун ер юзида дўстларим бордир.
Дўстлар, мен боримни аямасман ҳеч,
Керак бўлса, мана, тайёрман. Мени

Унутмангиз сира, ҳамқишлоқларим,
Бошимни олсинлар, майли, олсинлар.
Дунё, мен кўтариб юрибман ҳамон,
Сенинг қайғу гаминг бўлган бошимни...

1968

ОИБЕК ХОТИРАСИГА

Тоғлар аро бир ойдин булоқ.
Атрофида шивирлар ўтлоқ.
Булоқда шаън ва собит чирой.
Нур йўлидек ўйлари йироқ,
Сувда мангуликдек сузар ой...

Бироқ, ҳайҳот, бир қуюн келди...
Ойдин булоқ қайга беркинди?!
Қайдадир шаън ва собит чирой?
Фалакларга қарайман энди,
Фалакларда сузиб юрар ой...

1968

***

Ёмғир ёғиб чиқди тун бўйи,
Тонг оқарди, тинмади ёмғир.
Бузилгандек осмон уйи —
Ерга қараб йиғлайди оғир.

Мен хонамга киргайман алҳол,
Юрагимда кўҳна андуҳлар.
Деразамга урилар шамол,
Қайдасан сен? Қайда ул руҳлар?..

1969

Паға-паға оппоқ қор ёғар,
Боғлар киймиш илоҳий либос.
Юрагимни бир оташ доғлар —
Қуёш тутиб келаётир ёз.
Нима бўлди? Қипригинг намди,
Кўзларингда яширин асрор,
Девордаги суратим қани?
Нима бўлди? Қалбингда не бор?
Ёғар оппоқ, паға-паға қор,
Дардим қорлар каби сочилар.
Хув, йироқда гуллаган баҳор
Бўйлари кўксимга санчилар...

1969

АГАР

Агар шундай бўлса, агар шундайин...
Ҳаммаси тушунарли, ҳа, ҳаммаси,
Ҳаммаси икки карра икки, яъни тўрт.
Агар шундай бўлса, агар, дарвоқе...

Ҳаёт мураккаб, деб ўйлаймиз ҳайрон,
Гавжум — одам тўла бўшлиққа қараб.
Оқ, қора, қизил, заъфар ва бошқа
Чексиз харитага бош қўйиб маъюс.

Бу ҳаёт мураккаб, деймиз тик боқиб
Юлдузлардек ҳадсиз ҳаёт кўзига.
Хусусан, ҳаёт кўп мураккаб, деймиз,
Ўз-ўзимиз бузиб қўйгандан кейин.

Гарчанд ҳамма нарса тушунарлидир...
Барибир, бир фикр берингиз менга.
Оддий «ассалому алайкум» каби,
«Саломат юрибсизми она?» дегандек,

«Ўғлим, қаерларда қолдинг сен, тавба?»
«Уй олдингми? Неча хоналик, иним?»
«Устинг бут, мояна қанча?»— сингари,
Одатий, кундалик гап монанд фикр.

Ва яна бир фикр берингиз менга,
Токи тоғ-тошлоқда кезайин сарсон

Саҳрони, харсангни сўзлатмак учун,
Пахта каби юмшоқ сўзласин тошлар.

Ҳаммаси тушунарли, ҳа, ҳаммаси,
Агар шундай бўлса, агар... дарвоқе...
Йиртқичлар қайтсин ўз болалигига...
Наҳотки, биз қайта билмаймиз, наҳот...

Ҳаммаси тушунарли, ҳа, ҳаммаси,
Тушунарли, агарда шундай бўлса.
Осмонларга бош уриб **ўлмак**, қизиқ,
Чунки бошинг етмайди .Тушунарли.

Уйлашиб, бир фикр берингиз менга,
Токи артмакка шошсинлар одамлар
Майса, япроқларнинг шабнам ёшларин,
Ботаётган кунга қараб йиғлашин...

1969

ШОИР

Абдуллага

О, она табнат, маъюс онажон,
Сирли бу завқ аро сирқирайдир тан,
Охири ўлдиран мени ҳаяжон,
Бонси не, айтолмасман дафъатан.

О, она табнат, ўйлайман сени,
Тинглайман оламнинг шивирин такрор.
Банди масканига чорлайди мени
Қибор чўққиларда музлаган баҳор.

Мунгли товушига осурман қулоқ,
Довдир мажнунона хаёлга асир...
Варақлар устида михланди нигоҳ,
Ёнгин чангалида турибман ахир.

Бир шеър қаршисида туравердим лол,
Бир шеър қаршисида телба, девона.
Мункайиб қироат қилаётган чол
Умрини бошқатдан бошлади яна.

Шоир шунинг учун тузарми девор,
Йўқса бу паришон тизмалар нечун?
Кимни шоир дея тан олар жаҳон.
Биз кимни шоир деб атаймиз бу кун?

Қимдир ул жафокор шу хилқат аро
Ҳамнишин тутинган оддий қаламга.

Кимдир ул, ғамгусор ва мотамсаро,
Фикр сочаётган оламга.

Кимдир ул, эрмак деб куйларми наҳот,
Сохта эҳтирослар чулғарми уни?
Йўқ!.. Йўқ, яралмади у билган ҳаёт,
Ҳали туғилмади шоирнинг куни.

Ҳали қайлардадир жанг борар ёвуз,
Маъсум гўдакларнинг шаъми ўчмоқда.
Муסיқор¹ эмас-ку темир ялмоғиз
Муштарак осмонда учмоқда.

Не эллар, ватанлар гулханда ёниб
Шоир кўз ўнгидан ўтади бир-бир.
Барчанинг дардини ўзига олиб
Мажнун бўлиб юрар шунинг-чун шоир.

Ҳали бўғизларда бўғилар нафас.
Эски яралардан чак-чак томар қон.
Шоирни куйлатган табиат эмас,
Шоирни куйлатган ҳазрати инсон.

Тиккандир жонини Ватанига у,
Бу сўз қаршисида титрама, эй жон,
Юзма-юз келгандек гўё ўт ва сув,
Юзма-юз келадир шоир ва замон.

Буюк эътиқоддир бу даҳр аро йўл.
Буюк эътиқоддир муборак илҳом.
Шоир юрагида очилмаган гул,
Шоир юрагида собит интиқом.

1970

---

¹ Афсонавий темир қуш. Қўшиқ айтиб, хуш бўй сочиб учармиш.

САНЪАТКОР

Ҳаммаси тугади, тугади ахир,
Парда туширилди, томоша тамом.
Бироқ саҳна узра ҳал бўлган тақдир
Менинг юрагимда қилмоқда давом.

Қарсак гуриллади, қандиллар титрар,
Совуқ сув сепгандек титрар бир одам,
Ўқ еган оҳудек муаллақ турар
Шундоқ кўзларида йўқолган олам.

Кимларга шарҳи ҳол айлар бечора,
Пинҳон дардларини ким, тинглайди ким!
Дўстим, мен яшадим, бугун, бир бора;
Ахир неча марта яшамоқ мумкин!

Қайгадир шошяпсиз, кўриб турибман,
Кетаркан, елкалар қилмоқда таъқиб...
Гўё фалакларда учиб юрибман,
Ерга тушмакликка йўқ бугун ҳаққим.

Кимдир дарбозага отар ўзини,
Наҳотки, ҳеч нарса қолдирмади у.
Нечун яширмакда, нечун кўзини,
Алдовми, риёми, бахтми ё қайғу!

Оҳ, синглим, турибсан не учун маъюс,
Ким ҳасрат суратин чизди кўзингга.

Ким парда ташлади беқўлу бесўз,
Кимнинг қаҳр бозори етмади сенга.

Ҳеч нарса кўтармас кўнглимни маним,
Сапчиб томоғимга осилади жон.
Додимга етмайди на дўст, на ғаним—
Санъаткор бахтиёр бўлмас ҳеч қачон...

Сиз софсиз, умрингиз нашъага тўла,
Мен парда ортида қолурман йиғлаб.
Ҳайҳот, унутарсиз мени бир йўла,
Сиз бўлак тушларни кўрарсиз ухлаб...

Сиз эса не учун қотиб қолдингиз,
Қандай хаёлларга бошингиз тўлди.
Эҳтимол, виждонга буров солдингиз,
Марҳум виждон эди у қайта ўлди?!

Биров дардларига излайди шерик,
Қучиб ер шарига ўхшаган бошин.
Чорлайман, кел бери, мен ҳали тирик,
Чорлайман, кел бери, менинг қуёшим.

Хайр, мени ташлаб кетгайсиз бир-бир,
Парда туширилди, томоша тамом.
Бироқ саҳна узра ҳал бўлган тақдир
Менинг юрагимда қилмоқда давом.

1970

* * *

(Ҳазил)

— Бир шеъримнинг, қаранг, боши йўқ,
Кесилган-ку, қаранг, оёғи—
Муҳаррирга боқдим, кўзим лўқ—
Ахир қандоқ бўлур у ёғи?!

— Тилингни тий, — деди муҳаррир,—
Яхшиликни билмаган ҳамак.
— Қечирингиз... лекин кўп оғир
Ёлғиз қорин билан яшамак.

1971

ТАВФИҚ ФИКРАТ ҚИТОБИГА ЁЗУВ

Нечун йўлниги сўнгида жарлик...
Т. Ф и к р а т

Мен ухлайман, мен ухлайман,
Рўёларга ботаман.
Тушларимда мен йиғлайман.
Булутни уйғотаман.

Боқмам ерлик наволарга,
Билмам, қачон қайтаман.
Мен дардимни ҳаволарга,
Шамолларга айтаман.

Мен ухлайман, мен ухлайман,
Аста юмгайман кўзим.
Тушларимда мен йиғлайман,
Сен кулиб тур, юлдузим!

1972

БИТИК ТОШ

Азизхон Каюмовга

Фирдавсий бир замон айтгани каби
Ҳар не ўткинчидир, фанонинг ўзи,
Фақат икки нарса қолур абадий —
Ботирнинг шавкати, дононинг сўзи.

Аждодлар Ватан деб жон фидо қилган,
Беҳуда гап сотиб юрмаган улар.
Мана, минг йилларни опичлаб келган
Битик тош она-Ер ҳақида куйлар.

Вақт қуюнида не даври даврон,
Бу — тошга айланган эркдир, бардошдир.
Бу Ватан аталган муқаддас армон.

Унга қарайману бир ҳис туяман,
Бу юртим тимсоли мангулик тошдир...
Юрагим тошига шеърим ўяман.

1972

КАРЛО КАЛАДЗЕ ДИЕРИДА

Учарман, қуёшга ботган қуш каби
Кўкда Ер ҳақида қўшиқ атарман.

Карло Каладзе

Тўрғай учар... Илҳомга у тўлиб учар,
Ўқдек учиб борар мовийлик сари,
Қуёшдан, ўздан маст бўлиб учар,
Оғушига олар чексизлик бағри.

Ҳар нега қодирдир соҳир шеърият,
Гоҳ ўнгга эврилур, гоҳо рўё, туш.
Қамолат тимсоли сингари фақат
Туманларни кесиб учар вола қуш.

Шеърият кўйида бир мажнун шиор —
Тонгни сўроқлайман тунлар уйғониб,
Гуржистон қўшиғин тинглайман такрор,
Буюк шеъриятнинг қаърида ёниб.

Бир ўзбек ўғлони гуржи шеърининг
Нетонг, шиддатига асирдир бугун.
Мен-да бир ошиқман, она-Еримнинг
Севгиси сўнгсиздир, иқболи гулгун.

Шоир, тунлар ўтди, ўтди кундузлар,
Юздан Қартвели кўтарди парда.
Неча бор айланди кўкда юлдузлар,
Оқарди қора тун Гавризангарда.

Учар, тўрғай учар, мозийдан сўйлар,
Мен уни тинглайман, кўзларимда ёш.

Шоир, Кавказион иеларни ўйлар,
Наҳот ботиб кетса ерларга қуёш.

Бахрун нажот узра ўрлар қора чанг..
Гарчи бу тўқилган афсона эрур —
Эҳтимол зирвадан малул ва ўйчан
Ёфаснинг, Қартлоснинг овози келур.

Улар дўст тутинган, инон, эй шоир,
Соғари алвидо қилганлар балким.
Йўқ, улар ғаразғўй бўлмаган ахир,
Йўқ, душман бўлмаган ҳеч қачон халқим.

Тўрғай учар, тўрғай куйлар беомон,
Босиб кела бошлар мозий кўлкаси.
Неча жафо бўлса кўрдинг, Гуржистон,
Сен эй, асрдийда мардлар ўлкаси.

Танимни қақшатар ул ўтмиш еллар.
Гўё кўк юзига тортилмиш ниқоб.
Лекин Мхедрули саслари келар,
Титрар осмон-фалак, титрар кўҳи Қоф.

Тўрғай осмонга чўкиб бормоқда,
Бўғзига самовий бир бахт тикилди.
Ҳайҳот, ул бечора тўрғай тупроққа,
Шул она тупроққа жонсиз йиқилди.

Қутлуғ тупроғингга қадамим босдим,
Қутлуғ тупроғингни куйларман қониб.
Йўқ, мен Гуржистонни сева олмасдим,
Бағримда турмаса Ўзбекистоним.

Билурман, охири тўхтар-ку қалбим,
Қўл силтаб дунёдан бир кун ўтарман.
Учарман, қуёшга ботган қуш каби
Кўкда Ер ҳақида қўшиқ айтарман.

1972

ЛЕНИН МАҚБАРАСИГА ГУЛЧАМБАР

Замҳарир қор ёғар, узун, қуюқ қор,
Қорга кўмилгандек тўгарак олам.
Сен томон дунёвий издиҳом оқар —
Саломат бормисан, эй азиз одам?
Кўзларим ўнгида жонланади у.
Кўзларим ўнгида талотум жаҳон,
Йиқилар бошимга яна тош-қайғу,
Жимгина бораман мақбара томон.
Борди-ку оламдан муқтадир даҳо,
Қимга санчилмишдир ўлимнинг тиғи?!
Унинг мотамида бўлганман гўё,
Кўксимда йиғлайди қадимий йиғи.
Уйларимни мен қорларга қораман.
Лениннинг қошига бўзлаб бораман.

Бу ерда гирдобга менгзар шамоллар,
Ул парда кўтаргай ернинг юзидан.
Жозиб илиқликка интилар қўллар,
Бир бурда керакдир унинг сўзидан.
Ҳали дунё очдир фикрга, нонга,
Вақт шамолида талошдир Давр.
Сабр ҳам доимо хешдир инсонга —
Портлаши шарт бўлган вулқондир сабр —
Худди инсон каби ранжитмак осон,
Зада юрак учун бир сўз етади,
Бир сўз-ла меҳвардан чиқиб кетади,

Айланар муаллақ замину осмон.
Уни елкасида олиб ўтади
Тафаккур дунёси мақбара томон.
Узун хаёлларга чўмаман такрор,
Қуш уйқу этадир мени тушларим.
Исиниб олингиз озод қушларим.
Бошимда чарх урар равий мусиқор,
Ажиб афсоналар айтар тонг қадар.
Мўъжиза қўшиқлар айтадир менга,
У азал инсоннинг армонин айтар,
Тумшуғидан учар хушбўй аланга.
Қушим, эркин-эркин ола бер нафас,
Орзу ҳавосида сарбаст ела қол.
Қора қузғун, қора ҳасрат тутолмас
Шу буюк даргоҳга учиб кела қол.
Қушим, сен шунчаки бир эрмак эмас,
Дунё тургунча тур курашчан хаёл.

Замҳарир қор ёғар, қуюқ, узун қор,
Бу ерда гирдобга менгзар шамоллар.
Узун хаёлларга чўмаман такрор.
Қор ипига осилмишдир хаёллар.
Бу ердан ҳақиқат овози келур.
Мен-да ҳақиқатга посбон турармен.
Бу ер — муқаддаслик тимсоли эрур,
Қалбим мақбарида олиб юрармен.
Бу ердан ўтадир имон излари,
Бу ердан шарқу ғарб, жанубу шимол.
Абаднинг кўксида юмиб кўзларин
У дунё ҳақида суради хаёл.
Бунда у кўзларни тингламоқ керак,
Покланмоғи керак ҳар қандай юрак.

1972

ПАБЛО НЕРУДА УЛИМИГА

Ахир ўлдирмишдир қора машъал тутган машъум
шайтанат

Қўрқоқлар ўлдирдилар
Сотқинлар ўлдирдилар
Шоирни Инсонни

Гарчи мумкин эмасдир асло
Уфқнинг бўйнига сиртмоқ — дор ташлаб
Ўлдирмоқ инсонни Пабло
Сўнди озодликнинг сўнгсиз осмони Пабло

Чатнади юлдузлар
Сўндилар қақшаб
О бугун қайғунинг қора суратин кўрдим
Нафратнинг қошида турдим юзма-юз

Нафасини ичига ютиб юборган ҳаво
Дим
Нафасини ичига ютиб юборган
Паблосиз

Бугун танҳо ҳасрат Шоир ва Дунё
Сўз йўқ Сўзга
Осмон тошиб кирар кўзга сиғмас кўзга Пабло
Бу буюк ҳасратнинг мазмуни ўзга Пабло

Наҳот Борлиқ — соқов
Наҳот Борлиқ — кўр
Дилдираб лопиллаб турган булутларнинг
Тобутида ётар жонсиз тафаккур

У қандай севарди
У қандай севарди — Дунё — Ватанин
Йўқ озодликни отиб бўлмас йўқ
Нада тубан нада аянч осмоннинг душмани
Қўлларига қайтади қора машъал олган маъшум
шайтанат —

Зулматликлар Чилининг оппоқ тонгини
Чил-чил синдирдилар
Қонли санжоқ илдилар Пабло

Етим қилмоқ бўлдилар озодликни
Фақат
Яна ўзларини етим қилдилар
Пабло

Етар бас марсия
Эй сиз ғафлат супрасида биқсиб тўйганлар
Эй сиз қурбонликка
Қуёшни сўйганлар

Уни ўликлар ўлдирдилар
Ўлдирдилар шоирни Инсонни
Ҳайқир ҳайқир ҳайқир осмон
Пабло Неруданинг сўнгсиз осмони

1973

ВАТАН ҲАҚИДА БЕРИД ИЕНШ'ГА МАКТУБИМ

Ватан ҳақида сенга Берид
Бу мактубни ёзаётган пайтим
Ташқарида қор ёғмоқда эзгин-эзгин
Оппоқ-оппоқ лўппи-лўппи Неларни ёғар қор

Тахайюл ёғар Тахайюл отига минган осмон
Берид бундай яшаш ахир кўп қийиндир балким
Берид балким хасталаган бизни бемаврид
Йигирманчи аср деб номланган оғриқ

Мен шундай тушунаман Ватанни
Утинаман баландпарвоз сўзлар деб ўйлама тағин
Эҳтимол ечиб ташлашимиз керакдир қора рўмолини
Дардли хотиротнинг мунглуғ бошидан

Эҳтимол бизни орзулар оҳангида алдаётганлар
Тўғрисида ўйлашимиз керакдир кўпроқ
Қор ёғмоқдадир ҳофизам арқоғига ёзилмоқдадир
шашмақом
Менинг Ватанимнинг тимсоли бўлиб

Мен шундай тушунаман Ватанни
Қор эса ёғмоқда
Унутиш мумкин бўлмаган нарсаларни

---

¹ Ҳозирги замон немис шоири (ГДР).

Гарчанд жирканч, аянч туюлади ўз ҳаётлари,
Уларни қийнайди ҳатто
Виждон азоби

Баъзан истаб қоладилар /
Темир йўлга бўйинларини қўйиб ётмакни
Ёки бир япон фильмидаги каби ўз бошларини ўзлари
Қилич билан секин роҳатланиб кесиб ташламакни

Ёки самурайлар каби ўз қоринларини бутун ҳолида
сўйиб олмакни

Лекин бундай қилмасликка бардош бор уларда
жасорат бор

Бундан баттарини кўрганлар улар
Виждон қийноғини кўрганлар ахир

Шу пайт Ватан кўз ўнгимда бўлар намоён
Қор ёғмоқда
Нега қор қоп-қора Қор ёғмоқда
Бундай қорни биринчи бор кўришимдир балким Бернд

Гўё мен зулматнинг ичида кетаётирман
Қўлларимда ёғду сочмайдиган қора машъала
Гўё Зулмат Борлиққа айланган
Худди Байрон айтган сингари

Қор ёғмоқда Тахайюл ёғар
Унинг карвон-карвон булутларини қўлларим-ла
ушлаб кўраман
Улар йигирма миллионли шаҳид номидан сўзлар
Бу — буюк миллат эди
Бу — Буюк Давлат эди
Дунёнинг севикли Ватани эди
Йўқ энди Йўқ энди Йўқ энди

Мен шундай тушунаман Ватанни Бернд
Нозим Ҳикмат айтган каби бир маҳал
Ватанларнинг Ватани бордир дунёда лекин
Бу Ленин аталган Ватандир Бернд

Уша чуваш ҳайкалтароши сингари мен ҳам
Ўзим бунёд этган Ленин ҳайкалининг пойидан
Ниқилиб
Улишга тайёрман бугун

Биламан у ҳайкалтарош
Лениннинг сиймосида
Ватан ва озодлик рамзини кўрган
Мен шундай тушунаман Ватанни

Деразамнинг нариги томонида эса ҳамон
Қор ёғмоқда
Оппоқ-оппоқ лўппи-лўппи
Узун-узун қор

1973

ЕГИШЕ ЧАРЕНЦ ХОТИРАСИГА

Мен
Оламдан
Ўтдим.

Мен оламдан ўтдим,
Эркалатманг ўтган одамни.
Елкаларда кўтарманг.

Атрофга
Уғринча
Йўталманг.

Раҳмат... Ўзим борардим-ку...
Эҳтиёж борми энди тобутга?!
Барибир... Ёндилинг.
Мен ахир ўч эдим ўтга...

1973

ТАГОР ВА СРАБОН¹ ЁМҒИРЛАРИ

Срабоннинг кўлкаси фироқ, совуқ.
Тагор.

Шоир, чатака² қуш уйғотди сени,
Паришон ёмғирлар ичра паришон.
Омонлик излайдир срабон сели,
Бир Ватан сўрайдир ғариб срабон.

Шоир юрагини очди ва ёмғир
Сўзларга айланди, ҳар надан жудо
Ухлаб ётганларни уйғот, эй шоир,
Йўқса уммонларни тўнкарар худо.

Ахир ҳақиқатга эрк ҳам керак-ку...
Мондар³да тангрилар ёвуздир ахир.
Бўрон кўзларига келмайдир уйқу.

Ултирар нақ Вайтаран⁴ тўғонида..
Ёмғирларга сероб яшади шоир,
Урён юрак билан мангу қолди у.

1973

---

¹ Ёмғир жуда кўп ёғадиган фасл.

² Фақат ёмғир истеъмол қиладиган афсонавий қуш.

³ Афсонага кўра худолар мажлис қиладиган тоғ.

⁴ Разолат дарёси.

* * *

Пабло Нерудадан

Қора ўрмон, адашдим, кесиб олдим бир новда,
Қуршаган лабларимга унинг шивирин тутдим.
Бу эҳтимол. селларнинг, парчаланган жомларнинг
Ёки яра юракнинг инграган овозидир.

Нимадир йироқлардан етиб келар дафъатан.
Ул — теран яширинмиш, тупроқ остида қолмиш —
Намхуш кўр ойдинда сочилган барглар аро
Бир вақт хазон сипоҳи кўмиб кетган ҳайқириқ.

Ўрмон маҳв этолмади, лабларимда уйғонди,
Ёнғоқ дарахт новдаси бўғиқ ва сокин куйлар.
Новданинг титрак бўйи қуюладир онгимга.

Гўё мени топмишдир унут бўлган илдизлар,
Олис болалигим-ла қўлдан учган Ватаним,
Мени ҳушдан аюрди новданинг хуш бўйлари...

ВИКТОР ХАРАНИНГ СЎНГГИ ҚЎШИҒИ

Оҳ сўнги қўшиқни куйламак бунчалар қийин
Виктор Харанинг кўзлари ўнгида
Унинг суюк она-Ватанин
Етти торли муқаддас созини сиңдирдилар

Оҳ сўнги қўшиқни куйламак оғир кўп оғир
Қотилларнинг осий юзларида ажал ниқоби
Беш минг бизлар
Беш минг ҳозир — майдонда
Бизлар беш минг Бизлар беш минг холос
Йўқ Биз миллионлармиз ахир
Ёруғ жаҳонда

Оҳ сўнги қўшиқни куйламак оғир нақадар
Виктор Харанинг кўзлари ўнгида
Унинг ўн фарзандини ўн дилбандми
Унинг сарбаст-сарбаст қўшиқларига
Доим жўровоз
Осмон каби озод болаларини —

Бир эмас
Икки эмас
Уч эмас
Унинг ўн фарзандини —
Бармоқларини сўйди жаллодлар
Унинг яратдингми шуларни тангрим

Бугун

Ун минг яратгувчи қўллардан айрилар дунё

Оҳ сўнгги қўшиқни куйламак нақадар оғир

Шамолларнинг сочларига илашиб учди

Учди шамолларнинг чангал сочларида

Унинг қонли қўшиғи

Тутди фалакни

Тўқинди дунёга

Оҳ сўнгги қўшиқни

Куйламак

Зарур

1973

ВЕРЛЕН

У ҳайбатли кўзга айланди
Ундан оқиб чиқади ўзи
Қувиб борар қизил-яшил кўйлак кийган
Ҳавони қувиб борар

Темирбетон қўллари билан
Қаттиқ тақиллатар ҳаприқиб
Юрагининг почта қутиси
Осилган дарбозасини

— Қим бор
Қирмадимми шу ёққа
Қизил-яшил кўйлак кийган
Ҳаво

Теваракка жовдираб боқар
Теваракка боқар мушаккал
Уялар
Яланғоч

У — тор эмас
У — товушдир эҳтимол
У ҳасрат ҳам эмасдир ҳатто
У — ярадир аниқ

1973

БЕТХОВЕН

Ҳозир сўнг зарб ила узилажак тор,
Наҳот, ҳар не абас, ҳаммаси битар.
Ўзинг қўлла мени, эй буюк даҳо,
Қандай саодатдир бу сўнгги садо?!

Шивирлар ҳайқирар бепоён денгиз,
Мен уни сипқормоқ истайман танҳо.
Фақат сен кўзингни бағишла, Зиё,
Фақат сен Жасорат, қўлингни бер тез.

Балки бу Осмон — Орзу садоси,
Денгиз — хаёлларин садосидир бу,
Ҳақиқат қошида қасамдир эзгу.

Суюкли инсонга балки видоси,
Ҳозир сўнг зарб ила узилажак тор —
Сўнгги зарб ҳаётин яшамак даркор.

1973

* * *

Ҳувиллаган уйда сиқилар юрак,
Ғолиб келди охир қора гумонлар.
Мен-да саргардонман, ўзимдан йироқ,
Ҳорғин кўзларимга чўкмиш тумонлар.

Ҳайҳот, тингламайсан ёнимга қайтиб,
Ортиқ етиб бормас оташии сўзим,
Сен кетиб борасан алвидо айтиб...
Мен эса излайман ўзимни ўзим.

1973

УЧИНЧИ ДҮСТ¹

Машраб Бобоевга

Тахтада гезариб ётган қонли хат
Қонли сурат қонли най бошқа Унга барибир
Асрай олмадик-ку уни
Топшириб қўйдик-ку дўстим

Биз энди бу ерда
Бу Ерда
Учинчи дўстнинг тўла
Финжонини ичиб яшаймиз

Биз энди она-Ер — нажотнинг
Иссиқ бағрига қачон етармиз қачон
Учинчи дўстнинг тўла
Финжонини ичиб яшаймиз-да энди

Қимларнингдир учинчи дўсти бўлиб қолармиз
балки

Учинчи дўсти бўлиб
Уларни ўйлаб Учинчи дўстнинг тўла
Финжонини ичиб яшаймиз-да энди дўстим

1973

---

¹ Д. Мирзашвили ва Т. Пицхелауриларнинг «Учинчи дўст» асарига ёзув.

ОМОН АЗИЗ «КАНДАҚОРЛАР»

Ўлтиришар икки жунунваш,
Икки жаҳон билмаган жаҳон —
Икки шоир, маъюс хаёлкаш,
Ўрталикда олов сиёҳдон.

Мангу ёнар лаҳзалик оташ,
Қотиб қолган хаёл бепоён:
Асрий ҳасрат юракдаги тош;
Бир лаҳзалик шодлик намоён.

Титрар олам бир паришонҳол,
Тўрт тарафда зулматдир ғариб,
Тўрт тарафни гўё босмиш ёв.

Келажакка ёғдирар савол,
Гўё тунда имкон ахтариб
Чорлар мисда музлаган олов

1974

ҒАФУР ҒУЛОМ ВА ТУРСУНАЛИНИНГ ВАРРАГИ

Ҳар куни болакай варрак учирар,
Варракнинг ипига қулогин тутиб,
Тинглайдир бўшлиқни нафасин ютиб,
Ҳар куни болакай варрак учирар.

Лекин унинг тушларига бир маҳал
Ғафур Ғулом кирган эмиш, ажабо:—
Варрак ўйнаб юрибсанми ҳали ҳам?
У — сенинг юрагинг, дер эмиш, бобо.

Ҳавони тўлдириб учадир варрак,
Гоҳ куйиб учадир уфқдан нари.
Гоҳ қоплаб оладир зулумот қаъри,
Ҳавони тўлдириб учадир варрак.

Яна унинг тушларига бир куни
Ғафур Ғулом кирган эмиш, ажабо.
Ушлаганмиш варрагининг ипини,
Унга ўйчан сўзлаб турармиш бобо.—

Вақтидир, қўй учсин юрагинг, ўғлим,
Қўйиб юбор, сўнг армонга ботмасин.
Учсин! Майли, тўссин шамоллар йўлин,
Сенинг кўкрагингда фақат ётмасин.

Ҳавони тўлдириб учадир варрак,
Гоҳ куйиб учадир уфқдан нари.
Гоҳ қоплаб оладир зулумот қаъри.
Варрак қанотида яланғоч юрак.

1974

АЛЕКСАНДР УЛЬЯНОВ

Шамол, сочларимни тарама,
Оқарса оқарсин азобдан!
Қисмат, ҳайрон бўлиб қарама,
Ахир айирмадинг қаҳру ғазабдан!

Кетмакдаман энди. Тонг отар,
Алвидо Русь, онам диёри.
Кетмоқдаман, ахир, биродар,
Дунё қолур, дунё ғубори...

Олдинда кўринур баҳорлар...
Умумбашарият баҳори,
Пичоқлар бўғзимга етганда.

Қалтираб тўкмас^Тн ёшимни,
Ҳеч нарса йўқ менинг елкамда.
Мен сенга бахш этдим бошимни!..

1976

ҚАДАҲ

Севгисиз тириклик андуҳ, бефараҳ,
Мангу шарофатли маърака бу кун.
Қани, эй дўстларим, тўлдилинг қадаҳ
Дунёда муҳаббат борлиги учун!

Гулга тўла дунё, шодумон дўст-ёр,
Гўёки даврада фақат гул, чечак.
Бу икки ошиқдир, икки бахтиёр,
Бир дардга айланган бу икки юрак.

Садоқат тахтида юзларинг гулгун,
Оламини ёритгай севгинг шуъласи.
Ўзгача кўринур ҳар нарса бу кун —
Келур ҳар нарсанинг сенга ҳаваси.

Дунёни бир кезиб, топдинг ягона,
Мана, суюқлингга турибсан қараб,
Қани, пиёлани тўлдилинг яна,
Нашъага тўлибди, қаранг, тўрт тараф.

Гўё бўстон ичра очилган чечак —
Бу ҳарир оқ либос поклик тимсоли,
Умр гўзал бўлур, бахтли келинчак,
Кафолат берадир кўзгу мисоли.

Бу кун тўй кечаси, севги айёми,
Бу кун тўй кечаси, шодлик тошади.

Бу икки бахтиёр — дунё саломи,
Икки дил ҳаётга қадам ташлади.

Бу, барча кўргулик кўрган ҳаётдир,
Ҳаёт барчасига қилгайдир тоқат.
Умр деганлари заҳмат, саботдир,
Умр деганлари ишонч, садоқат.

Кўкда ой, юлдузлар киргандек сўзга
Азиз бошингизга сочар нурина.
Мен юлдуз шуъласин тилайман Сизга,
Мен Сизга тилайман ойнинг умрини.

Сизни қутлар бу кун дўсту қадрдон,
Ёш баҳор умрингиз нурларга тўлсин.
Бўлмасин жафолар, бўлмасин ҳижрон,
Дўстларим, эзгу Бахт муборак бўлсин!

1976

БАЙРОННИНГ СУНГГИ САФАРИ

Чўкиб бормоқдасан кўзим ўнгида
Алвидо, алвидо, эй она диёр!

Б а й р о н

Денгиз теранлиги — сенинг суратинг.
Кўринур тимсолинг, зимистон қайнар.
Ошиб бормоқдадир мавжлар суръати,
Сен каби ҳисларим қайновин ўйнар,
Қайда жасоратим, қайда журъатим,
Қайда у чексизлик, самовий куйлар?!
Кўҳна қаср ичра яшар гулжамол,
Тубанда ҳайқирав долға-ғалаён.
Денгиз соҳилида туриб, эҳтимол,
У сенинг умрингга келтиргай имон.
Гамгин кўзлари акс этгай магар
Аччиқ муҳаббатинг, олис хотирот.
Қани, эй долғалар, қани, тўфонлар,
У каби ғазабга тўлингиз, ҳайҳот!

Қонталаш уфқда интиқом порлар,
Шоир — эрк ўғлони, номус сарвари.
Гўёки хўрланган ҳамширанг чорлар,
Юзландинг қасос деб сен Юнон сари.
Севган Ватанингда барчаси қолар,
Алданган умиду ғийбатлар бари...
Денгиз ҳайқиради, гирдоб бекарам,
Шоир, кўзларингга денгизлар тўлар:
«...Тождор маҳлуқларга емнинг ўзи кам,
Тишламоқ ва қопмоқ истайди улар...»

Жанг майдони керак жангчига ахир,
Қутлуғ эркинликнинг жасур фарзанди,
Сўнгсиз алам билан телбариб ёндинг,
Она-Ватанингни тарк этдинг, шоир.
Тўлқин гоҳ тош қотар, сапчигаё гоҳо,
Сен эса соҳилдан термуласан жим.
Сўнг тинар қаҳрли бу шовқин, аммо,
Шундай аниқ тинар менинг-да сасим.
Бир дам ҳасратларда бўлурман малул,
Сўнг яна чорлагай бу ҳиддат, туғён.
Сени етаклагай денгиз сари ул
Ва мени бегона санамлар томон.
Йўқ, бизни ажратмас чеки йўқ денгиз,
Ажратмас заминнинг водий, тоғлари.
Бироқ қисматимиз бир эмас, эсиз.
Мени эркалатар юртим боғлари.
Бироқ мумкин эмас курашмоқ сенсиз,
Баъзан кўксим узра дайр тирноқлари.

Наҳот, ёвуз бўрон хаёдек учиргай?
Қайнар томиримда оташин қонлар.
Қаҳрим қуюнларнинг изин ўчиргай,
Пойимда ётурлар қора бўронлар.
Уфқ ўтда ёнар, денгиз ҳам нотинч.
«Йўқ эса кўкларга сочиб ҳасратим,
Бош олиб кетмасдим Ватанимдан, ҳеч
Сенга қул бўлардим, эй муҳаббатим...»
Ужар хаёлларга бир дам тўларман,
Бир дам сўзларингни тинглайман сокин:
«...Кураш нечун ахир?.. Мен ёш ўларман,
Неча имкон бордир севдим-ку, токим,
Тупроқдан эдим мен, тупроқ бўларман,
Дунёни тутажак менинг юрагим...»

1976

* * *

Кўзимга тўқинар малолат, тумон,
Чексизлик қўйнида яланғоч сукут.
Руҳимда муаллақ жимлик безабон —
Неки ўтган бўлса барчасин унут.

Зарба гали сенда, майли, кўрай мен.
Овоз бер, қайдасан, ўлмас тоқатим.
Ё сукунат кафанига ўрай мен...
О, саодат, йўқ менинг саодатим.

Фақат бордир бунда соқов сукунат,
Саодатни излаб чиққан бир шоир —
Мен қачон бағрингга етгайман, фақат.

Ёрилтош, эй, ёрилтош ёрил, ахир
Ўлимнинг қошида ёрил, айт, бақир,
Чақмоқларга айлан энди, сукунат!

1976

ВАН ГОГ

Исфандиёр Ҳайдарга

Буюк севги рангин излаб юрарди...
Ёзар мовийликка рангин қасида.
Бироқ ҳайрат ичра қалқар юраги
Яхшилик, ёмонлик чегарасида.

Ҳеч нарсасиз, лекин меҳри зиёда,
Излар тирикликнинг сирли бўёғин.
Бунча ғариб, разишлар кўп дунёда?!
Кесиб берсакмикан қолган қулоғин...

Қариндош уруғу дўсту ёр, хотин,
Уни англамади кибор оломон,
Юраги билгисиз зардобга тўлди.

Шаънига хиёнат қилишдан олдин,
Билмоқчи бўлди у, бу қандай замон?
Юрагин рангини кўрмоқчи бўлди...

1977

***

Э. Д. Р.

Қабрингни зиёрат қилгали келдим
Узун йўл босиб
Елкамдан босиб ўтар бу йўл
Бу йўл еру осмон йўлидир дўстим

Санчилар кўзимга шамолнинг игнаси
Юлар офтобнинг сочларини
Еру осмон йўлида
Куйиб кетган булутлар

Қалдирғочлар учар чирқираб
Бинафшалар очилибди
Очилибди лолақизғалдоқлар
Сенинг чўкиб қолган қабринг устида

1976

СОЯ

Мен энди қўрқмайман, уйгонгил эй дил,
Бир карра ўлганман, қайта йўқ ўлим.

Ш у к р у л л о

Ортимдан эргашар билгисиз соя,
Қора рўё каби судралар совуқ.
Гўқдир паноҳ менга, йўқдир ҳимоя;
Бемажол, изма-из келар ул ёвуқ.

Гоҳ ғазаб-ла боқар, гоҳо қутуриб,
Ҳасратдан қорайган унинг юзлари.
Ундан қочиб бўлмас, бўлмас қутулиб,
Юрагим устидан ўтар излари.

Бани одам учун ноёб, беқиёс,
О, виждон шеваси, мукаррам туйғу.
Лекин мен тупроққа отдимми бехос —
Балким қамчиланган виждонимдир у?

Ишқим осмонида танҳо оққушди —
Қўлдан учиб кетди ёқиб қисматим.
Бутун ваъдалари ёлғондир, пучдир —
У балким хўрланган илк муҳаббатим.

Муҳаббат, сен менга вафо қилмадинг,
Севги саҳросида осий, мосуво.
Мен сени билардим, мени билмадинг,
Балки у соямас, сенсан бевафо?

Ҳей, фарзанд доғи, ҳей... аччиқ жолалар,
Ота-онангиздан хато ўтди-ку...

Йўқ, йўқ, хато қилманг, сизлар, болалар!—
Шўрлик болаларнинг соясидир у?..

Қимни алдадим мен, кимни сотибман,
Қимнинг ҳаётига чаплаб қўйдим доғ,
Мен кимнинг наҳс кўрпасида ётибман,—
Балким у сотилган имоним, эй воҳ?!

Тилим ҳақиқатдан тонди бир замон,
Қочди кўзларимдан тийрақлик, уйқу,
Кечира олмасман сени ҳеч қачон,
Сен балким қўрқувсан, шабпарак қўрқув!

Эй соя, келавер, пайти етгандир,
Гўё тугаётган каби ҳаётим.
Эҳтимол, умримнинг ярми ўтгандир,
Эҳтимол, ярмига қолганман ботиб.

Кор қилмас афсунинг, етмагай кучинг,
Садақа чақадек отгайман йўлга,
Айт соя, изғирсан пойимда нечун,
Сен кимсан, нимасан, эй мавҳум кўлка?!

Ортимдан эргашар билгисиз соя,
Пинжиғида бордир аъмолу асос.
Йўқдир, паноҳ менга, йўқдир ҳимоя,
Дўстлар, у қасосдир, муқаддас қасос.

1977

* * *

Ёшлик зангор фасл. Кечди. Сарғарди,
Тўкилди у. Шафқат билмас баргресон.
Қора совуқларга отиб юборди;
Шамоллар пойида синмоқда хазон.
Ёшлик зангор фасл. Кечди. Сарғарди.

Ҳарна ўтди, мендан ўтди омон бўл,
Қанча фарёд қилмай қайтариб бўлмас,
Ҳар қалай олдинда бордир сўнгги йўл,
Токи етгунингча хотирот ўлмас,
Ҳарна ўтди, мендан ўтди, омон бўл.

Видо табассумли, олам, ёшлигим,
Кўзларимда қотган жолам, ёшлигим,
Кўкларга етмаган нолам, ёшлигим,
Сувга чўкиб кетган болам, ёшлигим,
Видо табассумли олам, ёшлигим.

1977

ДИЛОРОМНИНГ ҚУЗЛАРИ

Қўзлар ҳали ҳайқира олур.

Р е н е Ш а р

I

Маънос эди сенинг кўзларинг ғоят,
Гўё йўлсиз ўрмон баргларин тўкиб
Қора ёрқинликда шивирлар оят,
Кўзларингни тинглаяпман энтикиб.

Айрича кўрингай ҳар касга дунё,
Борлиқнинг савдоли ишдарин ўйлар,
Парпираб ёнарди юлдузлар, гўё
Руҳнинг мангулигин ёндирар улар...

Занжирми Шарқ қизининг қўлларинда,
Бир куч топилмасми, кишан синмасми,
Шарқ қизи, Шарқ қизи, энди кулмасми.

Маломат, тутқунлик мангу ўлмасми?
Бир совуқ мозорларми йўлларинда,
Эркинликнинг порлоқ нури инмасми?!

2

Йўлсиз ўрмон оғочлари шовуллар,
Кўҳна жароҳатга туз сепар ўрмон.
Тепамда юрғун ой — ғариба увлар,
Гизли хаёл инграр холос беармон.

Кўзларинг қаърида синиқ бир нола,
Балким қафас ичра уйғонган наво.

Балким тошлиқ аро қон ютган лола,
Йўқ, ҳавоси сўриб олинган ҳаво.

Йўқ, сен эй, адашган кемани чорла,
Ойнинг оқ сочларин севиб тарагил...
Кошки сувга чўксам. Чўкмасман. Сен бор.

Кошки ўтда куйсам. Куймасман. Сен бор,
Сен борсан. Сен борсан. Офтобим, порла,
Кўзларингда ёниб битай, севгилим...

3

Нечун яна кўзим, кулмайсан, нечун,
Нечун сен ёзмайсан эркин қанотинг,
Яна тортмакдами ўшал мудҳиш тун,
Уфқда ўчдими, эй қуёш, отинг?

Очгил кўзларингни. Нашъа соч. Борлиқ
Оқ эрклик ичрадир. Ҳар нарса оқ. Оқ.
Севгилим, бу сенинг кўзингга боғлиқ,
Шодлик. Нур тошқини. Бир чаман. Бир боғ...

Булар бари сўзлар-ку, ахир, сўзлар.
Қайларга йиқилар бир кун, беомон.
Кўзинг осмонидан учган юлдузлар?!

Кўзингнинг қаърида юкинар, излар,
Ёруғ соҳилларни асрдийда жон...
Мангулик осмони — бу теран кўзлар.

1977

ИҚТИСОД

Иқтисод бу! Ҳар ким ҳам билур албат.
Ахир, тежам бўлса тинч бўлур бу жон.
Фақат тежалмаса эди муҳаббат,
Ҳақиқат тежалмаса эди, ҳеч қачон.

1977

***

Осмон нақ бошимнинг устида турар,
Ичаётган чойимга булутлар қўнар.
Қалдирғочлар бағрини ерларга урар,
Дарахтлар синар, офтоб сўнар,
Мени ташлаб қайга кетдинг, дўстим.

1977

АЛДОВ

Алда мени, севгилим, алдаб яшаш осон..
Марди майдон, деб айт, саховатли, деб айтгин.
Ҳаттоки зўр шоир; деб ҳам айтавер, майли,
О, йўқдан бор қилурсан, деб айтгин, инонтир,
Майлига, дунёда тенгинг йўқ, деб айта қол!

Алда мени, севгилим, алдаб яшаш осон..
Дунёда энг гўзал сенсан дейман-ку, мен ҳам,
Дунёда энг шафқатли сенсан, дейман, сен, сен,
Дейманки, дунёда сенсан энг вафоли ёр,
Дейманки, йўқ нарсаларни талаб қилмассан..

Алда, мени алдайвер. Алдаб яшаш осон?!

1977

НИКОЛАЙ РУБЦОВ ХОТИРАСИГА

1

Қор остида кўклам Тун қўйнида тонг
Улим ҳақидаги ўйлардир — ҳаёт
Кўзларимни юсам
Кўрингай бир нуқта
Қизариб борар тобора

2

Сокин оғир шеърлар ёзмак бўламан шаънингга
Ютиб юбораман кўзларимни чайнаб
Туфлаб ташламакчи бўламан қофиясини
Оғриқни енгиб
Сокин оғир шеърлар ёзмак бўламан

3

Ҳеч бир кимса айта билмас сен айтмай кетган қўшиқни
Тушунса-чи буни қотиллар тушунса-чи ахир
Поёни йўқ улуғ Рус кўксида бўзлаб порлар —
Русия ўзингни асра асрагил —
Сенинг бир мисра шеъринг энди абадий.

1977

* * *

Қўй, бўлди. Гапирма. Кечирма мени.
Кўзингдаги тошни ғижирлатма, бас.
Қуйилмоқда кундузнинг аччиқ туни,
Ичиб ташламасам мен уни бўлмас.

Тўхта. Бас қил. Гапирма. Бўлди.
Ўзим гуноҳкорман. Мендан — бу кўрлик...
Зангор япроқларнинг бағрида шўрлик
Кеча шовуллаган шамоллар ўлди.

Бир сўз тополмайман сенга, севгилим,
Сўзлар, сўзлар қолур бўғзимда қотиб.
Билмайман нақадар севаман сени.

Бу пайт фалакларга соврилар кулим,
Ерга йиқиламан сени йўқотиб
Шивирлаб шамоллар марсиясини.

1977

ШЕЪРИЯТ

Дилу жон ўртанар, дил ором излар,
Илҳомнинг пичоғи санчилар буткул.
Ловуллаб ёнмоқда ойлар, юлдузлар,
Орзумнинг қуёши бўлмоқдадир кул.

Ром этмас ҳеч нарса. Саҳродир кўнгул.
Осмонларга фақат афсона сўзлар
Маломат тошида очилган бир гул,
Дам ўтмас кулар ул, дам ўтмас бўзлар.

Инжиган севгига йўқдир тасалло,
Лол боқдим қуёшнинг сўник кўзига,
Олисда ялт этган ой йўқ, юлдуз йўқ.

Рухимда энг сўнгги илинж бор аммо,
Оҳ, қандай қарайман унинг юзига.
Менда мажол йўқдир, менда бир сўз йўқ.

1978

* * *

Тун яқин, дарахтлар жунжикар беҳол.
Бир кун ўтган эдик бу ердан шошиб.
Ёмғир ҳиди келар, тентирар шамол,
Бир ўзим борурман сенсиз. адашиб.

Бир ўзим, сен йўқсан энди йўлимда,
Серзавқ давраларда юрарсан ўйнаб.
Аччиқ шеър силқийди яра кўнглимдан,
Қадимий сўзларни терарман қийнаб.

Бахтиёр эдик-ку бир жону бир тан,
Наҳот кўз очмасдан ҳаммаси ўтди.
Биз буюк эдик-ку севгимиз билан,
Эски жафоларнинг оҳлари тутди,

Учиб кетмоқдасан қайларга қараб,
Мен эса эслайман севги кунларин.
Бир бола бурчакда турар дилдираб
Кўксида ўтмаган сўлгин гулларин.

Мен урён, ўтларнинг устида чопдим,
Қара, куймоқда-ку егим севгимиз.
Бу ёруғ оламда мен сени топдим,
Сенинг излаганинг мен эмас, эсиз.

Ёдингдами бир кун. Эслагим келмас.
Янги зарба топиб қўйибсан. Надир?

Сенинг ҳаётингда мен якка эмас,
Э воҳ, охирги ҳам эмасман ахир.

О, майли, ўйланма, қайғурма зинҳор,
Бахт-иқбол ёр бўлсин кўркам, муносиб.
Бироқ сен оҳ чексанг агарда бир бор,
Мен яна келурман қалбимни босиб.

Сирли қўшиқ айтар руҳимнинг қуши.
Абадий бир наво сингари само.
Сен билан кечган у дамларнинг туши
Ялтираб чақирар, имлар ҳар замон.

Ўпиб хаёлингни қонайди дардим,
Ўйлар хотирамнинг ғариб боғлари.
Сени тушларимдан сўраб, ахтардим
Қайтариб бўлмас ҳеч ўша чоғларни.

1978

Сира кўника олмайдилар онам шаҳарга.

Келганларида ҳам бирор нарсага урилиб кетмай деган-
дек бир жойда жим ўтирадилар. Кўчаларни, дўконлар-
ни, бозорларни айланиб келинг десам, қўй, ўғлим, тил
билмасам, дейдилар.

Қишлоққа онамни кўргани борганимда хурсанд бў-
ладилару тез-тез, «сен тенгилар... сен тенгилар»,—дея
афсус ила бош чайқайверадилар.

Бечора онамнинг доимо менга қаттиқ раҳми келиб қа-
раб туриши вужудимни аччиқ жизиллатади.

1978

* * *

У денгизни севади. Денгиз уни севмайди.
У тушида ҳам ўнгида ҳам денгизни кўради.
Тўлқинлари, гирдоблари, тўфонлари билан сўнгсиз ва
зангори денгиз томон талпинади унинг юраги.
У денгизни севади. Денгиз уни севмайди.
«У, мени эмас, у мендаги қирғоқни,
қирғоқ сари интилишни севади»,— деб ўйлайди денгиз.
Денгиз уни севмайди.

1979

Сўзлар] Тун қўйнида бўшлиқнинг қўллари кўксини қисаркан, руҳим таслим бўлмайдир-да, олға интилар, қаршимда оқ бир бино пайдо бўлар, оқ бинода қалин ва оқ кўрпаларига ўраниб--чирманиб қатор сўриларда ухлаб ётган сўзларни кўраман.

Яна тун қўйнида бўшлиқнинг темир қўллари кўксимни қисаркан:— Ермам беринг, ухлаб ётаверманг,— дея ҳайқираман — Шундай уйғотаман қадимий сўзларни.

1979

* * *

Севгилимнинг порлоқ-порлоқ кўзларини кўрмоқдаман кўзгуда. Қўллариди қўғирчоғи — жингаласоч, мунчоқ кўзли қизалоқ. Паришон. Авайлар, қучар бепарво болалиғи — қўғирчоғини. Наҳотки видолашурлар, наҳотки?! Оқариб кетди оқ кўзгунинг ранги.

Қандай бардош ила қараб турибман, мен ҳеч ким, ҳеч нарса эмасман ахир, кўзгунинг қаршисида.

Сен жингаласоч, мунчоқ кўзли қизалоқ, биласанми, нелар бўлиб ўтди, биласанми, нелар кутар олдинда, сен бўлсанг ҳар кимга, ҳар нарсага шундай ишонсанки...

1978

* * *

Ишқ-вафодан сўзлаганларим
Етур сенга, оҳу фиғоним.
Ёдга тушар бўзлаганларим,
Мен оламдан ўтганда, жоним.

Қалтирарсан ажиб сезгидан,
Ҳар бир сўзим — ошкор жаҳоним.
Жудо бўлдинг буюк севгидан —
Мен оламдан ўтганда, жоним.

Сен қошимдан кета олмассан,
Кўзларингда турарман ёниб,
Севгимни рад эта олмассан
Мен оламдан ўтганда, жоним!..

1969

ТУЙҒУЛАР

*Рассом дўстим
Шуҳрат Абдурашидов хотирасига*

1

Бўрон дўстим нечун жимсан
Нечун жимсан Чақмоқ укам
Синглим Сукунатнинг бошида

2

Мен сенинг кўзларингга қарайман
Сен ўзгаларга
Кимнинг кўзларидан излайсан мени

3

Товушларга кўмилиб қолдим
Залвор қорли товушларга
Жунжиктирар ойнанинг ноласи

4

Остонамда ётар дўстимнинг ити
Юлдузларга қарар Эҳ ўлмагур дўстим-эй
Марҳум дўстимнинг ити

5

Сени топгунга қадар
Қандай яшадим мен
Наҳотки яшадим

6

Кундуз чиқ-чиқ-чиқ
Кеча чиқ-чиқ-чиқ
Улмаган сенинг жонинг

7

Қўзимга нечун тўр ташладингиз
Нечун арқон ташладингиз
Киприкми шулар

8

Бир ёқларга кетмайсанми учиб-учиб
Юрасанми ис босиб қорайиб
Шўрлик шаҳарлик чумчуқ

9

Нима десам экан сенга Шамол
Нима десам экан Бойчечак
Бир оз жим туриш мумкинми

10

Бунча югурасан еласан қўшнимнинг кучуги
Қўзларингга шодлик тўлиб қолган
Бахтлимисан шунча

11

Бир ақлли-ей мана бу қурмагур
Бир чиройликки мана бу
Булар ҳам туғилганмикин

12

Чарс-чарс ёнавер нимжон олов
Қўлларимни қалайман
Бегона эмасмиз ҳар қалай

13

Мен сени севаманми Билмайман
Сен мангулик нафассан —
«Билмайман» деган

14

Оғзимга энг хушбўй ҳаволарни тўлдириб
Йиқилиб туриб чопаяпман
Сен томон жоним

15

Ҳар кун ҳузурингга келаман
Ултираман соатлаб
Сен мени тушунишинг керак чинор

16

Дафъатан ёмғир ёғар Тинар дафъатан
Дафъатан ер йиқилиб тушса
Наҳот шу қадар душман — дафъатан сўзи

17

Товушларнинг рангига қаранг
Қаранг тез рангларнинг товушига
Бу шўрлик ой ҳам шоирми дейман

18

Мўлтираб қараб турибсан қушчам
Нега бундай қарайсан
Барибир менга ишонмайсан-ку

19

Ой нурларингни йиғштириб ол
Қора пардангни ташла юзингга тун
Мен ёрим-ла видолашгали келдим

20

Куйган дарахт бўйнига осилар
Оқ булут оппоқ булут
Йиғлагали кетар кейин

21

Хаёл олиб кетар йироқларга
Кўз илғамас ёқларга олиб кетар
Ўзига қаттиқ ишонар хаёл

22

Қорайиб кетди кўксимдаги қорлар
Майсалар уйғонди
Шохларга қўнди кўклам

23

Оғзим тўла сўзлар — жигарларим, эй
Ортиқ сизни асрай олмайман
Билганингизни қилингиз

24

Сен кўп яшадинг, буюк тош
Яшай берасан ҳали узоқ-узоқ
Кўп яшаб қўйганимдан уяламан мен эса

25

Тўр ташлайсан игна санчасан
Нечун менга бақраясан осмон
Хато қилган бир менми

26

Сувлар, не деб жилдирайсиз
Не деб шивирлайсиз саболар
Сен-да бераҳмсан Бойчечак

27

Севинч бирор марта қайғурганмисан
Кулгу йиғлаганмисан бир марта бўлсин
Дўст бўлолмассиз мен билан

28

Нима қилиб қўйдинг Қуёш нима қилиб қўйдинг
Эритиб юбординг-ку сув қилиб, қурмагур
Такрорланмас мўъжизани дарчамда

29

Ҳа ва йўқдан иборатдир қисқалик
Тушунтириш учун кетган сўзлар қолгани
Ҳа ва йўқни тушунтириш учун кетган сўзлар

30

Айтмасанг бўларди-ку шуларни э воҳ
Ўзим талаб қилдимми ҳақиқатни
Қандай яшайман қолган умримни энди

31

Мен ҳаммасини Чиндан айтдим эҳ Сизларим
Сиз нафасни мендан қизғондингиз-а
Қолганини балиқлар айтсин

32

Хиралашиб борар кундузнинг ранги
Ой ҳам кулар мендан беҳаё беҳис
Кундузнинг рангини сўриб олган у

33

Дарахт шохларида силкинар
Кузнинг яйдоқ сариқ шамоли
Чирқирар бир қушча

34

О, хаёлнинг йўллари олис
Яна олисларга бошлар бешафқат
Олис у йўлларнинг хаёли

35

Сен келмассан келмассан энди
Аччиқ томчи ёшга айланиб
Кўзимда айланар қўрғошин қуёш

36

Осмон шу қадар тоза Раҳминг келади
Узоқ қараб туролмайман, бевафо
Сенинг суратингга тўлар қорайиб

37

«Воҳ жоним воҳ жоним» деб ҳирқирар
Деразамнинг ортида шамол
Юлиб ташласам эдим жонимни қани

38

Қор ҳиди димоққа урилди
Ухлайди шамолнинг қўйнида
Баргларини тўкмаган райҳон

39

Ҳайҳотдек тун ичра бир ўзим
Юлдузларнинг нурлари оғрир
Қўзларимга келиб санчилиб

40

Тўхта Виждон қаёққа кетяпсан
Қайга қочяпсан бевафо хотин каби
Ҳаққинг йўқ бир ўлим ҳақ хиёнат учун

41

Тонг саҳардан ўлтирибсан дарё бўйида
Бир фикрга келмадингми Айт Айт
Йўқса кеч бўлади қуёш сўнади ҳозир

42

Тўқилди умидимнинг баҳори
Бўғизланган гулдаста бўлиб
Сенинг оёғингга йиқилдим

43

Юлдузларнинг аччиқ нурларига чирмашар
Юлар ойнинг намхуш сочларини
Фалакка термилиб қолган кўзларинг

44

Овозингни ўларман севгилим
Кўзларимга кириб музлаб қолар овозинг
Йўқотув ҳиссини туяр кўксим сирқираб

45

Бу қандай оролдир осмон кўринмас
Бу қандай дарёдир кўринмас соҳил
Биз шу қадар ночормиз эҳ севгилим

46

Ер ўз ўқидан айрилар инон
Инон осмонидан айрилар қуёш
Агар биз айрилсак

47

Тирнайдир сочларингнинг тароғи
Кўзларингнинг сурма суйи заҳарлар
Лабингдаги ўқни нечун сақлайсан

48

Йўқлик бир армондир, армон — бир йўқлик
Армондан иборат борлиқ ва лекин
Ерга чўккан осмон менинг армоним

49

Жигар-бағримга тўлди ушбу сўзлар
Ушбу сўзларга айланди-ку менинг дунём —
«Сен мени алдамайсанми Алдамайсанми»

50

Вужудим яллиғланар нафасингдан
Сен шундай яқинсанки жон қадар ахир
Барибир сени соғинаман севгилим

1977—1980

•

МУНДАРИЖА

«Кундуз ўйга чўмар, тун яқин...»	3
Рондо	4
«Талпинади шундай кулади...»	5
«Ғунчалар пуштиранг ва заъфар...»	6
«Кўп оғир кўринар ухлашинг...»	7
«Янги тонг»	8
Исикава Такубоку хотирасига	9
«Хайрлашдик...»	10
«Харита»	11
«Оғушига олар кундузни...»	12
«Саболарда ўйнайди наво...»	13
«Ёз кечаси. Осмон фалакда...»	15
«Дилгир мусиқа оқарди»	16
«Япроқларда шамол ўйнар...»	17
«Ёмғир ҳам тинмади узун кун...»	18
«Бир қушча деразам ёнида...»	19
Богчасарой фонтани	20
«Кулранг булут кезинади жим...»	21
Ойдинлик	22
Оҳанг	24
«Деразамга урилади қор...»	25
«Бир сўз бор...»	26
Нозимнинг садоси	27
«Айланиб тушар қор йўлимга...»	29
«Бугун менинг юрагим бўм-бўш...»	30
«Нигоҳинг кўринур, кўзларинг...»	31
«Бу кун кечди. Қуюлди оқшом...»	32
«Оппоқ булут изғир саросар...»	33
«Ойи, ойи, айтиб беринг...»	34
«Мана, чақмоқ чақди ногаҳон...»	35
«Ёмғир ёғар, шиғалаб ёғар...»	36
Рассом	37
«Йиллар, бераҳм йиллар...»	38
«Мудрар ярим кеча уйқуда...»	39
«Ҳасратлари дунёнинг кўпдир...»	40
«Тонг отмоқда. Тонг ўқлар отар...»	41
«Ширин ухлар тонг чоғи гўдак...»	42
«Она, менинг ҳаққим кўп...»	43
Бахт ва ташвиш	44
«Сен ухлаб ётибсан...»	46
Излар	49
Луис Моран	50
Вақт	53

«Кибернетика»	55
«Чексиз-чексиз дақиқалардан иборатдир...»	57
Шодлик	59
Оддий гап	61
Санъат тушунчаси	63
Оддий касрлар	65
Она тилим	67
«Уфқ яраланган алвон. Тўлганар...»	69
«Автобус деразасидан қараб кетсанг...»	70
Эгалари ташлаб кетган уй	71
«Бирга туғилдик-ку юрагим...»	72
Абдуллажон марсияси	73
Шамоллар	76
«Чўли ироқ...»	78
«Деразамдан боқар зулумот...»	79
Усмон Носир	80
«Йўқ, шоир, деб қарама атай...»	82
«Айт-чи мени унутдингми?»	83
«Ташқарида шовуллаш шамол...»	84
«Сув остида ялтирайди тош...»	85
«Мен кимнидир кутгайман маҳзун...»	87
«Шивирлама менга, эй шамол...»	89
Чингиз Айтматов : : :	90
Ҳамлет	91
«Телбаларча қарайман гоҳо...»	93
«Излайсанми сен-да бир паноҳ...»	95
«Яна ажиб тушлар кўрибман...»	97
«Юлдузларга мен ҳам қарайман...»	98
«Мана шундоқ кечар кунларим...»	99
Юрак	101
«Дўстим, дилда не бор сўзлайман сенга...»	103
«Шеър йўли мушкул нақадар...»	105
Онамга хат	106
«Яна қайтиб келдим...»	108
«Сени ўйлаб жон-ҳолим оғрир...»	110
«Бир ёни баланд тоғ...»	111
Вьетнам ҳақида қўшиқ	112
«Бир кун йўлга отлансам, танҳо...»	117
«Тоғда бир булоқ бор зору зор...»	118
Одамнинг боласи	119
Ойбек хотирасига	121
«Ёмғир ёғиб чиқди тун бўйи...»	122
«Паға-паға оппоқ қор ёғар...»	123
Агар	124
Шоир	126
Санъаткор	128

«Бир шеъримнинг қаранг, боши йўқ...»	130
Тавфиқ Фикрат китобига ёзув	131
Битик тош	132
Карло Каладзе диёрида	133
Ленин мақбарасига гулчамбар	135
Пабло Неруда ўлимига	137
Ватан ҳақида Бернд Иенцга мактубим	139
Егише Чаренц хотирасига	143
Тагор ва Срабон ёмғирлари	144
«Қора ўрмон, адашдим...»	145
Виктор Харанинг сўнги қўшиғи	146
*Верлен	148
Бетховен	149
«Хувиллаган уйда сиқилар юрак...»	150
Учинчи дўст	151
Омон Азиз. «Қандакорлар»	152
*Ғафур Ғулом ва Турсуналининг варраги	153
Александр Ульянов	154
Қадаҳ	155
Байроннинг сўнги сафари	157
«Кўзимга тўқинар малолат тумон...»	159
Ван Гог	160
*«Қабрингни зиёрат қилгани келдим...»	161
*Соя	162
«Ёшлик зангор фасл...»	164
Дилоромнинг кўзлари	165
*Иқтисод	167
«Осмон нақ бошимнинг устида турар...»	168
Алдов	169
*Николай Рубцов хотирасига	170
*«Қўй, бўлди. Гапирма...»	171
*Шеърят	172
*«Тун яқин, дарахтлар жунжикар беҳол...»	173
*«Сира кўника олмайдилар онам шаҳарга...»	175
*«У денгизни севади...»	176
*«Сўзлар...»	177
*«Севгилимнинг порлоқ-порлоқ...»	178
«Ишқ-вафодан сўзлаганларим...»	179
*Туйғулар	180

*© Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1981

На узбекском языке

Рауф Парфи (Парфиев)

ВОЗВРАЩЕНИЕ

ЛИРИКА

Редактор Ш. Раҳмон
Рассом А. Карпунин
Расмлар редактори А. Бобров
Техн. редактор Н. Жўраева
Корректор М. Абдусаломова

ИБ № 1582

Босмахонага берилди 6.01.81. Босишга рухсат этилди 25.03.81. Р 08915. Формати 70×90^{1/32}. Босмахона қоғози № 1. Адабий гарнитура. Юқори босма. Шартли босма л. 7,02. Нашр. л. 5,0. Тиражи 10000. Заказ № 1359. Баҳоси 80 т. Ғафур Ғўлом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти. Тошкент, 700129. Навоий кўчаси, 30.

Ўзбекистон ССР Нашриётлар, полиграфия ва китоб савдоси ишлари Давлат комитетининг Тошкент «Матбуот» полиграфия ишлаб чиқариш бирлашмаси. Тошкент, Навоий кўчаси, 30.